

**Masarykova univerzita
Ekonomicko-správní fakulta**

Studijní obor: Finanční podnikání

MIMOBILANČNÍ AKTIVITY

V PODNIKÁNÍ BANK

Nonbalancing activities in banking business

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:
doc. Ing. Božena Petrjánošová, CSc.

Autor:
Veronika Bučková

Brno, duben 2008

Katedra financí

Akademický rok 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Pro: **B U Č K O V Á Veronika**

Obor: **Finanční podnikání**

Název tématu: **MIMOBILANČNÍ AKTIVITY V PODNIKÁNÍ
BANK**

Nonbalancing activities in banking business

Zásady pro vypracování

Problémová oblast:
Mimobilanční aktivity

Cíl práce:
Prozkoumat mimobilanční aktivity bank z pozice jejich rizika, ekonomického přínosu a rentability pro banku, zjistit důvody jejich růstu.

Postup práce a použité metody:
postupovat od vymezení mimobilančních aktivit, zjistit rizika, kterým jsou vystavena, jejich rentabilitu, nejdříve obecně a poté u vybrané banky, případně vybraných bank na konkrétních údajích, použít metodu analýzy.

Rozsah grafických prací: předpoklad cca 10 tabulek a grafů

Rozsah práce bez příloh: 60 - 70 stran

Seznam odborné literatury:

JÍLEK, J.: *Finanční rizika*, Grada Publishing, Praha 2000,

JÍLEK, J. - SVOBODOVÁ, J.: *Účetnictví bank a finančních institucí 2006*, Grada Publishing, Praha 2006,

KAŠPAROVSKÁ, V. A KOL.: *Řízení obchodních bank*, Nakladatelství C.H.Beck, Praha 2006,

DVOŘÁK, P.: *Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty*, 3. vyd., Linde, Praha 2005,
webové stránky vybraných komerčních bank, Časopis Bankovníctví 2002-2007

Vedoucí diplomové práce:

doc. Ing. Božena Petrjánošová, CSc.

Datum zadání diplomové práce:

9. 3. 2007

Termín odevzdání diplomové práce a vložení do IS je uveden v platném harmonogramu akademického roku

Vedoucí katedry

Děkan

V Brně dne: 9. 3. 2007

Jméno a příjmení autora:	Veronika Bučková
Název diplomové práce:	Mimobilanční aktivity v podnikání bank
Název práce v angličtině:	Nonbalancing activities in banking business
Katedra:	Financí
Vedoucí diplomové práce:	doc. Ing. Božena Petrjánošová, CSc.
Rok obhajoby:	2008

Anotace

Předmětem diplomové práce „Mimobilanční aktivity v podnikání bank“ je popis a analýza mimobilančních aktivit, zjištění jejich vývojových trendů a rozbor jejich vlivu na hospodaření komerčních bank. První kapitola je zaměřena na vymezení podrozvahy a jejích položek. Náplní druhé kapitoly je charakteristika mimobilančních aktivit. Ve třetí kapitole jsou analyzována rizika plynoucí z mimobilančních aktivit a dále dopad mimobilančních aktivit do hospodaření banky. Poslední kapitola je pak věnována vývoji mimobilančních aktivit.

Annotation

The goal of the submitted thesis: “Nonbalancing activities in banking business” to describe and analyze nonbalancing activities, to find out its development tendencies and to study its impact on an economy of a commercial bank. The first chapter is focused in nonbalance sheet definition and its items. The content of the second chapter is a characteristic of nonbalancing activities. In the third chapter there is an analysis of risks resulting from nonbalancing activities and further the influence of nonbalancing activities on an economy of a commercial bank. The last chapter is dedicated to the development of nonbalancing activities.

Klíčová slova

Mimobilanční aktivity, podrozvaha, potenciální pohledávky, potenciální závazky, deriváty, bankovní záruka, bankovní příslib, zástava, riziko

Keywords

Nonbalancing activities, nonbalance sheet, potencial demands, potencial liabilities, derivates, bank guarantee, bank assurance, mortgage, risk

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Mimobilanční aktivity v podnikání bank* vypracovala samostatně pod vedením doc. Ing. Boženy Petrjánošové, CSc. a uvedla v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

V Brně dne 17. dubna 2008

vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Boženě Petrjánošové, CSc. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

OBSAH

Úvod	9
1 Podrozvaha komerční banky	11
1.1 Vymezení podrozvahy	11
1.2 Podstata účtování v podrozvaze.....	12
1.3 Rozdělení podrozvahy podle vyhlášky o účetnictví	13
2 Mimobilanční aktivity.....	15
2.1 Platební styk.....	15
2.1.1 Hotovostní platební styk.....	16
2.1.2 Bezhotovostní platební styk.....	16
2.1.3 Šeky.....	18
2.1.4 Platební karty.....	19
2.1.5 Platební prostředky elektronického bankovníctví.....	21
2.2 Bankovní záruky, ručení a přísliby	22
2.2.1 Akceptační úvěr.....	23
2.2.2 Avalový úvěr	24
2.2.3 Bankovní záruky.....	24
2.2.4 Dokumentární akreditiv	25
2.3 Hodnoty v úschově, správě, uložení či obhospodařování.....	27
2.3.1 Pronájem bezpečnostních schránek.....	27
2.4 Bankovní zástavy a zajištění.....	28
2.4.1 Elektronická zástava pohledávek.....	28
2.5 Operace s deriváty a spotové operace.....	29
2.5.1 Deriváty	29
2.5.2 Spotové operace.....	32
2.6 Poradenské a ostatní služby	32
2.6.1 Prodej bankopojišťovacích produktů.....	32
3 Ekonomický význam mimobilančních aktivit v podnikání bank	34
3.1 Rizika mimobilančních aktivit.....	34
3.1.1 Obecné řízení rizik.....	35
3.1.2 Řízení rizik mimobilančních aktivit v Komerční bance, a. s.	40
3.2 Ekonomický přínos mimobilančních aktivit.....	49
3.2.1 Výnosy z mimobilančních aktivit v Komerční bance, a. s.	51

3.2.2	<i>Výnosy z mimobilančních aktivit bankovního sektoru České republiky</i>	<i>54</i>
4	Vývoj mimobilančních aktivit.....	56
4.1	Vývoj potenciálních pohledávek a závazků Komerční banky, a. s.	56
4.2	Vývoj mimobilančních aktivit bankovního sektoru České republiky	57
4.2.1	<i>Mimobilanční aktivity bankovního sektoru v roce 2005</i>	<i>59</i>
4.3	Důvody růstu objemu mimobilančních obchodů.....	63
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	69
	SEZNAM GRAFŮ	72
	SEZNAM TABULEK.....	73
	SEZNAM TABULEK.....	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

Úvod

Komerční banky při výkonu své činnosti nabízejí celou řadu služeb, uzavírají různé typy obchodů, přičemž s postupem času se portfolio těchto služeb rozšiřuje. Zdaleka ne všechny uzavřené bankovní obchody se však objeví v jejich bilanci. Některé z těchto obchodů totiž představují buď pouze potenciální závazky či pohledávky, a nebo se jedná o pohledávky a závazky budoucí, které budou vypořádány až k vzdálenějšímu datu v budoucnu.

Aby byly zachovány principy účetnictví a účetní jednotka banky měla účetnictví vedeno úplně, průkazně a správně, tyto obchody v bilanci vykazovat nelze.

Zároveň však není možné tyto vztahy opomíjet. Je třeba o nich vést účetní evidenci a zohledňovat je při bankovním řízení. K tomuto účelu slouží podrozvaha banky.

Tato diplomová práce je zaměřena na mimobilanční aktivity komerčních bank v bankovním sektoru České republiky, přičemž jejím cílem je vymezení mimobilančních aktivit komerčních bank, určit podstatu těchto bankovních obchodů a jejich charakteristiku.

Dále je cílem zjistit, jaká rizika uzavíráním mimobilančních aktivit banky podstupují a jakým způsobem je řídí. Následně pak jaký je jejich dopad do hospodaření banky a jaký je jejich vývoj v posledních letech.

Předpokládám, že ekonomický význam mimobilančních aktivit, tj. jejich vliv na dosažený zisk komerční banky, je značný, neboli *že je to jedna z oblastí, která se nejvíce podílí na tvorbě bankovního hospodářského výsledku*. Dále předpokládám, *že objem uzavřených mimobilančních obchodů se ve sledovaném období postupně zvyšuje a že tento růst je z části způsoben mimo jiné i zvyšující se poptávkou po hypotečních úvěrech*.

Tyto dvě hypotézy se pokusím ve své diplomové práci potvrdit.

První kapitola je věnována podrozvaze komerčních bank. Jsou v ní vymezeny pravidla pro rozlišení podrozvahových aktiv a pasiv, způsob účtování v podrozvaze a její rozdělení podle vyhlášky o účetnictví.

Ve druhé kapitole jsou pak uvedeny jednotlivé mimobilanční aktivity, přičemž je důraz kladen na jejich charakteristiku a případné nové trendy v jejich vývoji.

Náplní třetí kapitoly je vliv mimobilančních aktivit na hospodaření komerčních bank, a to z pohledu podstupovaného rizika a ekonomického přínosu. V první části této kapitoly jsou

zpracována rizika obecně a pak jejich konkrétní řízení v oblasti mimobilančních aktivit v Komerční bance, a. s. Druhá část kapitoly pak analyzuje ekonomický přínos mimobilančních aktivit, tj. jejich výnosy a vliv na hospodářský výsledek bank. Analýza je zaměřena nejprve na výnosy Komerční banky, a. s. a poté na celý bankovní sektor České republiky.

Poslední, čtvrtá, kapitola se věnuje vývoji mimobilančních aktivit bank. Je v ní uveden nejdříve vývoj mimobilančních aktivit Komerční banky, a. s. a následně vývoj mimobilančních aktivit bankovního sektoru ČR. V závěru této kapitoly jsou shrnuty důvody jejich růstu.

Při zpracování mé diplomové práce jsem použila metodu analýzy. Čerpala jsem z veřejně přístupných zdrojů, tj. knižních publikací, právních předpisů a internetových článků či dokumentů. Veškeré použité zdroje jsou uvedeny v „Seznamu použité literatury“.

1 Podrozvaha komerční banky

Jedním z nejvýznamnějších účetních výkazů komerční banky (dále jen „banka“) je, podobně jako u ostatních podnikatelských subjektů, její bilance. Bilance banky je tvořena ze dvou částí. Tou první je rozvaha, obsahující bankovní aktiva a pasiva, a druhou, neméně důležitou, je podrozvaha zahrnující podrozvahová¹ aktiva a pasiva.

To, zda se účetní operace banky odrazí v její rozvaze či podrozvaze, závisí na uplatňovaných účetních metodách a způsobech oceňování. V zásadě by však mělo platit, že „rozvaha obsahuje aktuální aktiva a pasiva, zatímco podrozvaha aktiva a pasiva budoucí“². Skutečnost, že je daný obchod banky obsažen v rozvaze či podrozvaze však nic přímo nevypovídá o jeho významu, co se týče výnosů, nákladů či rizikovosti. O důležitosti podrozvahy svědčí fakt, že „účtování v podrozvaze umožňuje přehled o stavu zajištění poskytnutých úvěrů klientům, dává podklady pro výpočet kapitálové přiměřenosti z hlediska konverze podrozvahových závazků, podklady pro řízení likvidity a úvěrové angažovanosti bank, pro řízení rizik apod.“³ Obchody zachycené v podrozvaze tak mohou mít pro banku zásadní význam, a proto by jim měl být věnován dostatek pozornosti.

1.1 Vymezení podrozvahy

Definici podrozvahy banky není jednoduché jednoznačně určit. V obecné rovině však lze vymezit podrozvahová aktiva a pasiva z hlediska jejich významu:

- *podrozvahová aktiva představují budoucí potenciální či pevné pohledávky,*
- *podrozvahová pasiva představují budoucí potenciální či pevné závazky.*⁴

V literatuře je možné se setkat s různými definicemi podrozvahy a podrozvahových obchodů. Někteří autoři podrozvahové obchody dělí do dvou kategorií, a to na:

- a) *potenciální závazky (např. záruky, akreditivy),*
- b) *bankovní služby (např. platební styk, factoring, poradenská činnost).*⁵

U jiných autorů můžeme nalézt členění, ve kterém jsou podrozvahové obchody a transakce rozděleny do tří základních skupin⁶:

¹ Nebo též „mimobilanční“.

² Citace: [2], str. 54.

³ Citace: [1], str. 229.

⁴ Zdroj: [2], str. 54.

⁵ Členění dle: [11], strana 50.

- a) *klasické podrozvahové obchody*, do kterých spadají obchody představující nějakou formu záruky či pevného závazku poskytnout určité plnění (včetně poskytnutí úvěru). Bance u těchto obchodů vzniká povinnost provést (resp. právo na) určité plnění, pokud dojde ke splnění předem sjednaných podmínek.
- b) *derivátové obchody*, při nichž jsou vykazovány pozice v hodnotách podkladových aktiv derivátů. Do této skupiny mohou být zařazeny také dosud nevypořádané spotové obchody.
- c) *ostatní obchody*, které představují obchody, u nichž mohou bance vznikat specifické nároky či povinnosti.

Podrozvahové obchody se sice přímo neodráží v bilanci banky, mohou ji však ovlivnit nepřímo. Bance totiž v důsledku těchto obchodů mohou vznikat různé druhy výnosových, či nákladových poplatků, čímž se podílejí na tvorbě jejího hospodářského výsledku vykazovaného v rozvahových pasivech.

1.2 Podstata účtování v podrozvaze

Podrozvaha banky je důležitou součástí její účetní evidence a jsou v ní zachyceny pohledávky a závazky z příslibů a půjček, ze záruk, směnek či z akreditivů. Účtují se zde pohledávky a závazky z pevných termínovaných operací, z opčních operací, ze zástav, z hodnot v úschově, správě a uložení další pohledávky a závazky včetně evidence uzavřených dohod a smluv.⁷

V účtovém rozvrhu komerčních bank jsou podrozvahové účty obsaženy v účtové třídě 9. Tato účtová třída je rozdělena na následujících 9 účtových skupin:

- 91 Pohledávky a závazky z příslibů úvěrů a půjček
- 92 Pohledávky a závazky ze záruk
- 93 Pohledávky a závazky z akreditivů
- 94 Pohledávky a závazky ze spotových operací
- 95 Pohledávky a závazky z pevných termínových operací
- 96 Pohledávky a závazky z opčních operací
- 97 Pohledávky a závazky ze zástav a závazky z kolaterálu
- 98 Pohledávky a závazky z hodnot v úschově, správě, uložení a obhospodařovaných hodnot
- 99 Uspořádací a evidenční účty.

⁶ Členění dle: [2], str. 55.

⁷ Dle: [1], str. 229.

Stejně jako v rozvaze je i na podrozvahových účtech uplatněn podvojný princip účtování, díky němuž se aktiva rovnají pasivům. Tato rovnost má však pouze formální význam, protože souvztažné účty podrozvahy nemají věcný obsah a umožňují pouze podvojný zápis.⁸ Souvztažnými účty jsou pomocné souvztažné účty a uspořádací účty pro operace s deriváty.⁹

Pro to, zda bude daný případ zaúčtovaný na straně aktiv či pasiv podrozvahy, platí určitá pravidla, která se týkají především klasických podrozvahových obchodů. Jedná se zejména o dvě skutečnosti:

1. podle toho, zda je daný obchod v určité své fázi promítnut do rozvahových aktiv či pasiv, musí být i v podrozvaze vykazován v aktivech či pasivech,¹⁰
2. pokud je podrozvahový obchod spjat s úvěrovým rizikem, odráží se v podrozvahových aktivech.¹¹

Při účtování do podrozvahových aktiv či pasiv je však možné u klasických podrozvahových obchodů vycházet i z pravidla, že pokud banka vstupuje do pozice, ve které ručí ve prospěch jiné osoby, bude tento obchod vykazován na straně podrozvahových aktiv. Pokud však je banka v pozici, že někdo jiný ručí v její prospěch, bude takový obchod vykazován na straně podrozvahových pasiv.

V případě obchodů s deriváty platí, že pohledávky z nich jsou vykazovány v podrozvahových aktivech a naopak závazky v podrozvahových pasivech.

1.3 Rozdělení podrozvahy podle vyhlášky o účetnictví¹²

Vyhláška o účetnictví rozděluje jednotlivé položky podrozvahy takto:

- Poskytnuté a přijaté přísliby a záruky
- Poskytnuté a přijaté zástavy
- Pohledávky a závazky ze spotových operací
- Pohledávky a závazky z pevných termínových operací
- Pohledávky a závazky z opcí

⁸ Banky ve svých výkazech často uvádějí pouze položky s věcnou náplní, díky čemuž se pak podrozvahová aktiva a pasiva sobě nerovnají.

⁹ Souvztažné účty jsou vedeny ve skupině 99 účtového rozvrhu komerčních bank.

¹⁰ Záleží však na tom, v jaké fázi se odraz v rozvaze nachází – např. bankou vystavená záruka se může nejprve projevit jako pohledávka za příkazcem (v aktivech) a zároveň jako závazek vůči beneficiantovi (v pasivech) a po zaplacení zůstává pouze jako pohledávka za příkazcem.

¹¹ Záleží však na chápání úvěrového rizika. Do úvěrového rizika totiž banka vstupuje, pokud poskytne záruku za svého klienta, ale také tehdy, pokud je sama beneficiantem takové záruky (vykazované v podrozvahových pasivech). V prvním případě banka podstupuje riziko, že vyplacené peníze nedostane zpět, ve druhém neobdrží plnění, na které má ze smlouvy nárok.

¹² [16].

- Hodnoty předané a převzaté do úschovy, správy a uložení
- Hodnoty předané a převzaté k obhospodařování
- Odepsané pohledávky.

2 Mimobilanční aktivity

V této části bych chtěla rozpracovat a charakterizovat vybrané mimobilanční aktivity bank. Nebudu uvádět veškeré jejich činnosti, které by odpovídaly charakteristice mimobilančních aktivit. Podle mého názoru by to ani nebylo možné, protože takových aktivit je zcela jistě nespočet. Pokusím se však vystihnout ty aktivity, které jsou nejčastější, či mají v podnikání bank největší význam.

Výběr těchto aktivit nebude v plné míře vycházet z účetnictví. Důležitý bude jejich ekonomický význam jako takových aktivit, které nejsou zachyceny v rozvaze, nicméně přinášejí bance výnosy v podobě různých poplatků či provizí a následně pak ovlivňují její hospodářský výsledek. Především jde o poskytování široké škály služeb, které není možné postihnout v účetnictví, přesto však jsou od činnosti bank neoddělitelné a tvoří základ jejich podnikání.

2.1 Platební styk

Platební styk je služba banky jejím klientům, která svým charakterem odpovídá mimobilančním aktivitám. Tato služba přímo nezvyšuje ani nesnižuje rozvahová aktiva či pasiva. Za využití této služby klienty si banka účtuje poplatky, kterými si zvyšuje své výnosy.

Tím, že banka umožňuje svým klientům využít jejích služeb bezhotovostního platebního styku, vystavuje se potenciálním závazkům či pohledávkám.

Dozor nad platebním stykem v České republice provádí Česká národní banka, která „řídí a provozuje jediný systém mezibankovního platebního styku v České republice (CERTIS).“¹³ CERTIS zpracovává mezibankovní platby v českých korunách, avšak nikoli v cizích měnách.

Platební styk lze rozčlenit do tří skupin¹⁴:

- dle formy plateb na platební styk
 - *hotovostní*, který je zabezpečován využitím bankovek a mincí;
 - *bezhotovostní*, který je uskutečňován prostřednictvím bankovních převodů bez využití hotovostních peněz.
- dle teritoria, kde probíhá, na platební styk

¹³ Citace: [31].

¹⁴ Zpracováno dle: [2], str. 343.

- *tuzemský* probíhající mezi subjekty jedné země;
- *zahraniční*, který představuje platby mezi dvěma zeměmi včetně plateb mezi tuzemskými subjekty v zahraničí.

- dle *druhu klientů* na platební styk
 - *retailový*. Jedná se o takové platby, jejichž výše je relativně nízká, ale jejich frekvence relativně vysoká.
 - *wholesalový*, jenž se týká zpravidla plateb obchodní povahy, tj. plateb s relativně vysokými částkami¹⁵.

V následující části se zaměřím na vybrané produkty platebního styku, které banky v rámci svých služeb klientům nabízejí.

2.1.1 Hotovostní platební styk

Bankovky a mince jsou nejčastěji používaným platebním nástrojem, a to především obyvatelstvem. Banky svým klientům na pokladnách vyplácejí či přijímají hotovostní formu peněz (bankovky i mince), v síti ATM na celém území České republiky si mohou klienti bank vybírat hotovostní peníze ve formě bankovek.

2.1.2 Bezhotovostní platební styk

Bezhotovostní platební styk¹⁶ patří k nejrozšířenějším platebním instrumentům.

Právní úprava bankovních převodů

Pravidla pro bankovní převody tuzemské i přeshraniční¹⁷ jsou obsažena v *zákoně č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech*.

Tento zákon provádí *Vyhláška ČNB 62/2004*, která stanovuje způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při opravném zúčtování.

¹⁵ Toto členění má význam zejména pro volbu vhodných platebních nástrojů na realizaci platebních transakcí.

¹⁶ Neboli „bankovní převody“, někdy označovaný také jako „hladké platby“.

¹⁷ Dle zákona č. 124/2002 Sb., se přeshraničním převodem rozumí „převod peněžních prostředků z jednoho členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor do jiného členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor v domácí měně kteréhokoliv členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor až do výše protihodnoty 50 000 eur. Protihodnota se přepočte podle kurzu devizového trhu vyhlášeného Evropskou centrální bankou ke dni účinnosti příkazu k převodu.“

Pro provádění přeshraničních plateb je důležité *Nariadenie Európskeho parlamentu a rady 2560/2001 o přeshraničních platbách v eurech*.

Další právní normou upravující vztahy v této oblasti je *zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi*, který obsahuje ustanovení k řešení sporů mezi bankami a klienty při provádění platebního styku.

Dle Vyhlášky ČNB 62/2004 (dále jen „vyhláška“) provádějí banky tuzemský platební styk pro své klienty dvěma způsoby, a to:

- *formou úhrady*, přičemž „úhradou se rozumí operace prováděná na základě příkazu, který dal příkazce své bance za účelem převedení peněžních prostředků ve prospěch příjemce.“¹⁸
- *inkasní formou placení*, která představuje operaci prováděnou „na základě příkazu, který dal příkazce bance příjemce za účelem převedení peněžních prostředků z účtu plátce ve prospěch účtu příjemce.“¹⁹

Banky provádějí tuzemský bezhotovostní platební styk pro klienty na základě příkazů k zúčtování, a to jednak *příkazem k úhradě* a *příkazem k inkasu*.

Příkaz k úhradě

Příkaz k úhradě je takový příkaz klienta – majitele účtu – bance, aby na vrub jeho účtu provedla určitou platbu ve prospěch třetí osoby.

Druhy příkazů k úhradě:

Příkazy k úhradě lze rozlišovat ze dvou pohledů:

1. podle počtu plateb na jednom platebním příkazu

- *jednotlivé příkazy*, které obsahují příkaz k provedení jedné platby,
- *hromadné příkazy* obsahující příkaz k provedení více plateb.

2. podle toho, kolikrát má být platba provedena

- *jednorázové příkazy*, u nichž je platba provedena jedenkrát,
- *trvalé příkazy*, u kterých je platba prováděna opakovaně.

Platební příkazy mohou klienti podávat buď v elektronické podobě, nebo na tiskopisech.²⁰ Zákon o platebním styku stanovuje lhůty pro vypořádání úhrad. Mezibankovní úhrada by neměla přesáhnout tři pracovní dny.²¹

¹⁸ Citace: [17], §2, odst. 2.

¹⁹ Citace: [17], §2, odst. 3.

Příkaz k inkasu

Příkaz k inkasu je takový příkaz k zúčtování, který nepodává plátce, jako tomu bylo u příkazu k úhradě, ale příjemce platby.

Věřitel, neboli příjemce platby, podá své bance příkaz k inkasu, aby u banky dlužníka, tedy plátce, vyinkasovala určitou částku. Banka věřitele tak kontaktuje banku plátce a podá jí žádost o odepsání peněžních prostředků z účtu plátce. Banka plátce pak přezkoumá oprávněnost inkasa a, pokud je vše v pořádku, odepíše peněžní prostředky z účtu plátce a poukáže je ve prospěch banky věřitele. V konečné fázi je platba připsána bankou věřitele ve prospěch účtu věřitele.

U příkazu k inkasu je důležité, aby byla dodržena *zásada předchozího souhlasu plátce*, jímž dává plátce své bance najevo, že souhlasí s tím, aby na příkaz předem určeného subjektu odepsala z jeho účtu peněžní prostředky v předem určené výši²². Oprávněnost tohoto souhlasu zkoumá banka plátce platby, „naproti tomu banka příjemce platby, která převzala příkaz k inkasu, nezkoumá při jeho převzetí oprávněnost použití inkasní platby placení.“²³

Co se týče lhůt pro provedení inkasa, tak účet příjemce je kreditován maximálně druhý pracovní den ode dne, kdy byl účet plátce debetován. Mezibankovní inkaso by nemělo přesáhnout pět pracovních dnů.²⁴

2.1.3 Šeky

Šeky lze zahrnout mezi klasické instrumenty platebního styku. Jedná se o instrument, který může jeho výstavce použít k placení svého závazku vůči věřiteli.

Základní princip placení prostřednictvím šeku spočívá v oprávnění majitele bankovního účtu šek vydat. K tomu musí mít povolení na základě smlouvy s bankou, od níž obdrží ke svému účtu šekovou knížku s šeky. Vyplněním šeku pak může přímo zaplatit svému věřiteli nebo jej může použít k výběru peněz v bance v hotovosti.

Průběh placení šekem:

Výstavce šeku (kupující) zaplatí vyplněným šekem příjemci šeku (prodávajícímu), který obdržený šek pak předkládá své bance, aby na jeho základě vyinkasovala uvedenou částku u

²⁰ Většina příkazů je v současnosti podávána v elektronické podobě (zdroj: [31]).

²¹ V praxi je zpravidla mezibankovní úhrada provedena v průběhu dvou dnů (zdroj: [31]).

²² Zpravidla bývá stanovena horní hranice, do které je možné peněžní prostředky tímto způsobem odepisovat.

²³ Citace: [2], str. 353.

²⁴ Zdroj: [31].

banky výstavce šeku²⁵. Banka prodávajícího tedy šek k inkasu zašle bance kupujícího, která zatíží účet výstavce a uhradí šek ve prospěch účtu banky prodávajícího. V konečné fázi je připsána šeková částka na účet prodávajícího.

Co se týče splatnosti šeku, tak je zákonem²⁶ jednoznačně stanoveno, že *šek je vždy splatný na viděnou*²⁷. Je však třeba šek předložit k proplacení ve stanovených lhůtách ode dne vystavení²⁸. Tyto lhůty se liší podle toho, ve kterých zemích (popř. kontinentech) se nachází banka výstavce šeku a banka příjemce šeku. Pokud se nachází ve stejném státě, je lhůta k proplacení šeku *do 8 dnů ode dne vystavení*²⁹. Význam těchto lhůt spočívá v tom, že během nich nemůže výstavce šek odvolat. Majitel šeku může předložit šek k proplacení i po uplynutí lhůty, banka výstavce (šekovník) však již nemusí šek proplatit.

Je zákonem stanoveno, že majitel šeku nesmí odmítnout částečné plnění.

Podíl používání šeků na placení není v České republice nijak významný.

2.1.4 Platební karty

Mezi mimobilanční aktivity bank lze zařadit také vydávání platebních karet. Platební karty představují moderní instrument zjednodušující platební styk, využívaný zejména k úhradě spotřebních výdajů a výběru hotovosti.

V České republice se platební karty využívají od roku 1990. Banky působící na jejím území vydávají především debetní karty v rámci licencí MasterCard a VISA.³⁰

Cash back

Relativně novou službou³¹, kterou banky nabízejí držitelům platebních karet je *Cash back* neboli výběr hotovosti v obchodech.

Jedná se o službu, díky které klient banky může při placení kartou v obchodě požádat o vyplacení určité částky v hotovosti. Jeho bankovní účet je tak následně zatížen jednak platbou za nákup a jednak částkou vybranou na pokladně.

²⁵ Banka výstavce šeku je označována též jako „šekovník“.

²⁶ [12].

²⁷ Tímto rysem se šek odlišuje od směnky.

²⁸ Lhůty běží ode dne, který je uveden na šeku jako den vystavení. Toto datum se však nemusí shodovat se skutečným datem vystavení šeku (musí to ale být reálné datum).

²⁹ V případě, že se banky nacházejí v různých státech téhož světadílu, je lhůta do 20 dnů ode dne vystavení, a v případě, že se banky nacházejí v různých světadílech, je lhůta do 70 dnů ode dne vystavení šeku.

³⁰ [31].

³¹ V České republice je tato služba poskytována od září roku 2006.

Tato služba uživatelům platebních karet nabízí vyšší komfort, zároveň však samotným bankám snižuje náklady spojené s výběrem hotovosti z bankomatů. Výhody přináší také obchodníkům, a to tím, že jim snižuje náklady na odvod hotovosti do banky a navíc za vydanou hotovost obdrží od banky odměnu.

V České republice tuto službu poprvé spustila ČSOB, a. s. dne 11. září 2006³² ve vybraných prodejnách. Výběr hotovosti s využitím této služby není nijak zpoplatněn. Od července roku 2007 mohou tuto službu využívat také klienti České spořitelny, a. s.

Rizika spojená s poskytováním služeb využívaných u platebních karet

Z hlediska posouzení rizik plynoucích z používání platebních karet klienty, kterými jsou banky vystaveny, je důležité *rozdělení platebních karet z hlediska způsobu zúčtování* na:

- Charge Card,
- Credit Card,
- Debit Card.

Charge Card

Charge Card je historicky nejstarší typ platební karty, u které „provádí držitel karty úhradu provedených plateb podle jejich měsíčního výpisu, který mu zasílá vydavatel karty. Na základě sjednaných podmínek je potom držitel karty povinen ve stanovené době (...) uhradit svůj zákazek.“³³

Kreditní karty (úvěrové karty)³⁴

Tento typ karty se vyznačuje tím, že její držitel může do předem sjednané výše čerpat revolvingový spotřební úvěr a nemusí tak splácet své závazky bezprostředně po jejich vzniku. Zároveň platí, že splácení úvěru nemusí být pravidelné.

V České republice jsou vydávány od roku 1997.

Debetní karty³⁵

U tohoto typu karty jsou transakce na účtu zaúčtovány bezprostředně po tom, kdy banka obdrží zprávu o jejich provedení. U těchto karet zpravidla nebývá povolen záporný zůstatek na účtu (tedy čerpání úvěru).

Jedná se o nejrozšířenější typ bankovních karet v České republice³⁶ (viz graf č. 1).

³² Zdroj: [20].

³³ Citace: [2], str. 381.

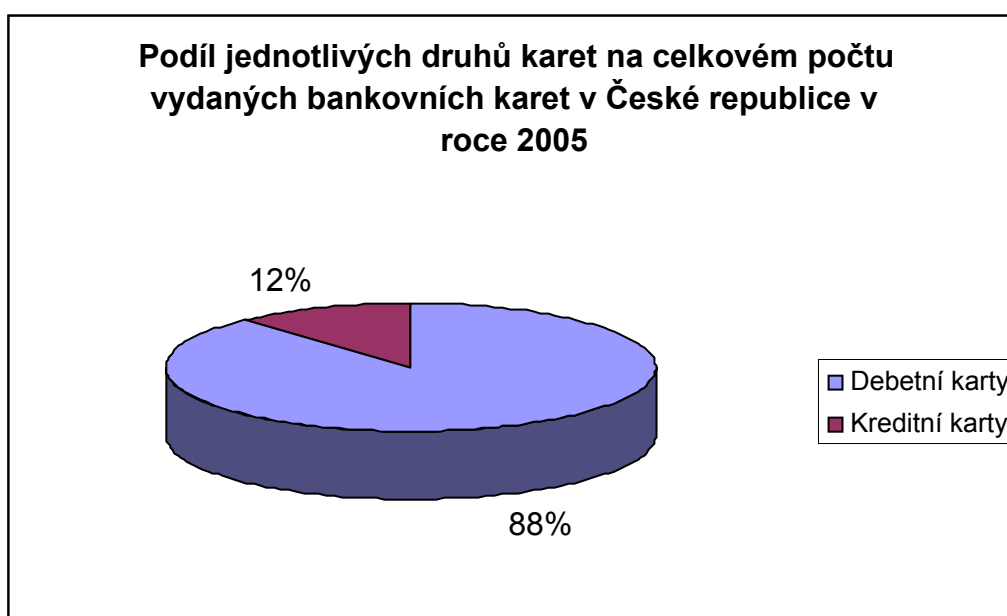
³⁴ Credit Cards.

³⁵ Debit Cards.

Z uvedených charakteristik vyplývá, že největší riziko – úvěrové riziko – podstupuje banka při vydávání prvních dvou typů karet, tedy charge card a credit card. Je tomu tak proto, že držitelé těchto karet mohou čerpat do stanoveného rámce úvěr. Naproti tomu držitelé debetních karet (debit card) zpravidla tuto možnost nemají, čímž banka podstupuje výrazně menší riziko.

V České republice jsou nejběžnější karty debetní, jichž v roce 2005 bylo v oběhu asi 7,4 milionů, a jejich podíl na celkovém počtu vydaných karet dosahoval téměř 90 procent. Kreditních karet bylo v oběhu přibližně 872 tisíc. Jejich využití je pouze okrajové, což dokládá následující graf.

Graf č. 1: Podíl jednotlivých druhů vydaných bankovních karet na jejich celkovém objemu v ČR (v %)³⁷

Pramen: vlastní konstrukce (dle [31])

2.1.5 Platební prostředky elektronického bankovníctví

Pro období posledních deseti let je charakteristický značný nárůst produktů elektronického bankovníctví. Dochází k rozsáhlejšímu využívání bankovních produktů a vznikají produkty zcela nové.

Produkty elektronického bankovníctví však s sebou přinášejí kromě svých výhod také nová rizika, kterým je vystavena jednak banka, ale také klient.

Při vymezení platebních prostředků elektronického bankovníctví je možné vyjít ze zákona o platebním styku³⁸, který určuje dvě varianty elektronických platebních prostředků:

³⁶ Zdroj: [31].

³⁷ Za rok 2005.

1. *prostředek vzdáleného přístupu k peněžní hodnotě*, při jehož užívání se zpravidla vyžaduje identifikace držitele osobním identifikačním číslem přiděleným vydavatelem nebo identifikace jiným způsobem.

Prostředky vzdáleného přístupu jsou vlastně produkty umožňující využívat klasické produkty bankovní činnosti elektronickou cestou. Nejedná se vždy o nové produkty, pouze se mění proces jejich sjednání či využití, a to elektronickou cestou. Příkladem může být GSMbanking, internetbanking, phonebanking, aj.

2. *elektronický peněžní prostředek*, jímž je takový platební prostředek, který uchovává peněžní hodnotu v elektronické podobě. Je přijímán jako platební prostředek jinými osobami než jejich vydavatelem a peněžní hodnota uchovávaná na elektronickém peněžním prostředku se potom označuje jako *elektronické peníze*.

Emitenty elektronických peněžních prostředků mohou být pouze licencované instituce. Ty jsou vymezeny v zákoně o platebním styku³⁹. V zásadě platí, že u nás může být jejich emitentem banka, pobočka zahraniční banky, osoba k tomu oprávněná na základě jednotné bankovní licence a za stanovených podmínek⁴⁰ jiná osoba, která k tomu obdrží souhlas ČNB. Ke konci roku 2006 existovalo 38 těchto vydavatelů.⁴¹

2.2 Bankovní záruky, ručení a přísliby

Podle vyhlášky⁴² banka v podrozvaze eviduje potenciální závazky a pohledávky, které jí plynou z poskytnutých a přijatých příslibů a záruk.

1. Poskytnuté přísliby a záruky

V podrozvahových aktivech se vykazují bankou poskytnuté přísliby a záruky, jež pro banku představují budoucí možný závazek a vyplývají zejména z:

- poskytnutých příslibů úvěrů a půjček (např. poskytnuté úvěrové přísliby (úvěrové rámce) u tzv. kontokorentních účtů),
- poskytnutých záruk a ručení včetně poskytnutých příslibů k zárukám,
- obchodů se směnkami - jde zejména o akcepty směnek, indosamenty směnek, poskytnutá směnečná rukojemství (avalý směnek) – u kterých je banka v pozici směnečného dlužníka,

³⁸ [13] § 15, odst. 1.

³⁹ [13] § 18a.

⁴⁰ [13] §19.

⁴¹ Zdroj: [31].

⁴² [16].

- otevření nebo potvrzení akreditivů.

2. Přijaté přísliby a záruky

V podrozvahových pasivech jsou bankou vykazovány přijaté přísliby a záruky znamenající pro banku budoucí možná plnění v její prospěch. Vyplynávají z:

- přijatých příslibů úvěrů a půjček,
- přijatých záruk a ručení (včetně přijatých příslibů k zárukám),
- obchodů se směnkami, v nichž se banka dostane do pozice směnečného věřitele (tj. remitenta nebo indosatáře),
- otevřených nebo potvrzených akreditivů.

2.2.1 Akceptační úvěr

Akceptační úvěr je druhem závazkového úvěru spjatým se směnkou. Poskytnutím akceptačního úvěru banka garantuje splnění určitého závazku svého klienta.

Poskytnutí akceptačního úvěru probíhá akceptací cizí směnky bankou od svého klienta na ni vystavenou. Klient banky je tedy příjemcem akceptačního úvěru. Podmínkou pro poskytnutí tohoto úvěru akceptační bankou je, že klient musí složit peněžní prostředky bance ještě před splatností akceptované směnky.

Akceptací směnky se banka dostává do postavení hlavního směnečného dlužníka, čímž je povinna směnku v den splatnosti proplatit, a to i v případě, že dlužník (klient) bance peněžní prostředky do dne splatnosti nesloží.

Předtím než banka akceptační úvěr poskytne, důkladně prověří bonitu klienta, protože akceptací jeho směnky na sebe přebírá riziko jeho platební neschopnosti či nevěle svůj závazek uhradit. V některých případech může požadovat i nějakou formu zajištění. Za přejaté riziko si banka účtuje akceptační provizi, která je často stanovena jako měsíční procentní sazba ze směnečné částky.

Modifikací akceptačního úvěru je *úvěr remboursní*, který se využívá v mezinárodním obchodě. Jeho podstatou je akcept směnky vystavené exportérem na určitou banku (remboursní banku).

2.2.2 Avalový úvěr

Pokud banka poskytne avalový úvěr, znamená to, že se doložkou „per aval“⁴³ zavazuje jako ručitel za některého ze směnečných dlužníků. Avalem směnky tak banka poskytuje ručitelský úvěr. Princip a využití avalových úvěrů a záruk je analogický jako u akceptačního úvěru.

Avalový úvěr se může vyskytovat ve *formě ručení* a nebo jako *směnečný aval*.

Avalový úvěr ve formě ručení

Avalovým úvěrem ve formě ručení se banka jako ručitel zavazuje uhradit závazek za svého klienta, ale pouze v případě, pokud tak neučiní on sám. Jedná se o zajištění akcesorické, což znamená, že existuje těsná vazba závazku banky na závazek klienta (tj. pokud zanikne závazek, zaniká s ním i zajišťovací instrument).

Směnečný aval

Směnečným avalem, který banka poskytuje směnečnou doložkou „per aval“, se banka zaručuje za některého ze směnečných dlužníků a ručí shodně jako tato osoba.⁴⁴

2.2.3 Bankovní záruky

Bankovní záruka je písemný závazek banky vyplatit určitou peněžitou sumu oprávněné osobě (beneficientovi), pokud dlužník nesplní svůj závazek nebo nebudou splněny jiné podmínky uvedeny v záruční listině. Smyslem bankovní záruky je uspokojit věřitele ze strany banky, jestliže dlužník svému závazku nedostojí.

Obvykle je bankovní záruka vystavována na příkaz klienta banky (příkazce). S příkazcem banka sjednává *mandátní smlouvu*, v níž je stanoveno pověření banky k vystavení bankovní záruky a obsah záruční listiny.

Na základě těchto sjednaných podmínek pak banka vystaví *záruční listinu*, která obsahuje práva a povinnosti banky i beneficianta, veškeré podmínky, za kterých banka ručí a které jsou rozhodující pro uplatnění nároků ze záruky, a maximální vyplatitelnou částku. V závěrečném ustanovení záruční listiny je uveden údaj o době platnosti záruky, který může být vyjádřen konkrétním datem nebo také určitou událostí.

Podle charakteru podmínek stanovených v záruční listině, které jsou podstatné pro uplatnění nároku na plnění, se bankovní záruky rozlišují na dva typy:

⁴³ Česky: „jako rukojmí“.

⁴⁴ S tímto typem avalu se lze často setkat při forfaitingu.

- *akcesorické záruk*, u nichž je charakteristická těsná vazba na zajišťovaný závazek. Se zánikem zajišťovaného závazku zaniká i bankovní záruka.
- *abstraktní záruky*, které jsou na zajišťovaném závazku nezávislé, tzn. že plnění ze záruky zde není vázáno na podmínky zajišťovaného kontraktu.

Podle povahy bankovního závazku je možné bankovní záruky rozdělit na:

- *platební záruky*, v nichž se banka zaručuje za splnění platebního závazku klienta. V praxi se často vyskytují záruky za zaplacení např. daňového dokladu, finančního úvěru leasingových splátek, nájemného, spotřební daně aj.⁴⁵
- *neplatební záruky*, v nichž se banka zaručuje za jiný než platební závazek klienta. K nejvýznamnějším neplatebním zárukám se řadí např. záruka za nabídku⁴⁶, kauční záruka⁴⁷ nebo akontační záruka⁴⁸.

2.2.4 Dokumentární akreditiv

Dokumentární akreditiv je jedním z nejdůležitějších a nejlépe propracovaných platebních instrumentů využívaným převážně v mezinárodním obchodě, tedy při mezinárodním platebním styku mezi dodavatelem a odběratelem.⁴⁹ Jeho „vznik a rozšíření si vynutila relativně vysoká rizika spojená s platbami zejména ve vztahu k zahraničním subjektům. Pomocí akreditivu lze riziko nezaplacení protistranou eliminovat.“⁵⁰

Akreditiv v obecném pojetí představuje závazek banky, že po splnění předem sjednaných podmínek poskytne na žádost svého klienta a na jeho účet určité plnění ve prospěch oprávněné osoby. Příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu.

V případě dokumentárního akreditivu je banka povinna poskytnout oprávněnému plnění, jestliže bance jsou řádně předloženy během platnosti akreditivu dokumenty určené v akreditivní listině. Po převzetí předem stanovených dokumentů banka tyto dokumenty prověřuje a přebírá odpovědnost za jejich správnost a úplnost.

Dokumentární akreditiv plní řadu funkcí. Mezi ně můžeme zařadit zejména *funkci platební*. Je tomu tak proto, že jeho prostřednictvím plní banka peněžitý závazek místo dlužníka, ale na

⁴⁵ Zpracováno dle nabídek komerčních bank (Česká spořitelna, a. s., UniCredit Bank, a. s., Komerční banka, a. s.)

⁴⁶ Též záruka za vadium. Slouží objednateli jako garance za dodržení podmínek dodavatelem ve veřejné soutěži.

⁴⁷ Záruka za řádné provedení kontraktu. Slouží objednateli k zajištění kvality dodávky

⁴⁸ Díky této záruce si kupující zajišťuje, že dostane zpět své zaplacené zálohy (akontace), jestliže prodávající nedodrží sjednané podmínky a sám zaplacené zálohy nevrátí.

⁴⁹ V menší míře se lze s dokumentárním akreditivem setkat také v platebním styku mezi dvěma tuzemskými subjekty. Jeho využití je však ve srovnání s dokumentárním akreditivem v mezinárodním obchodě podstatně menší.

⁵⁰ Citace: [2], str. 392.

jeho účet. Mezi další funkce bývá zařazována také *funkce zajišťovací*, protože dokumentární akreditiv usnadňuje uspokojení peněžité pohledávky věřitele vůči dlužníku. Právními teoretiky bývá obvykle dokumentárnímu akreditivu přisuzována navíc *funkce úvěrová*.⁵¹

Banky nabízejí svým klientům různé druhy dokumentárních akreditivů. Z hlediska právní závaznosti může být uzavřen akreditiv potvrzený či avizovaný. Pokud je dokumentární akreditiv potvrzený kromě banky kupujícího také bankou prodávajícího, čímž tak přebírá závazek ve vztahu k příjemci, jedná se o akreditiv *potvrzený*. Jestliže však banka kupujícího nevstupuje do závazku vůči příjemci, ale pouze mu oznamuje (avizuje) podmínky akreditivu, jde o akreditiv *avizovaný*.⁵²

Dokumentární akreditiv také může být otevřen jako *odvolatelný* či *neodvolatelný*. Aby však vůbec splňoval svůj účel, musí být otevřen jako neodvolatelný, což znamená, že nemůže být vystavující bankou bez souhlasu všech zúčastněných stran. Pokud však není v akreditivu uvedeno, o jaký typ akreditivu se jedná, je vždy považován za neodvolatelný (tzn. platí princip presumpce neodvolatelnosti akreditivu před odvolatelnými).⁵³

Uvedené členění dokumentárních akreditivů je důležité z hlediska rizik podstupovaných bankou. Pokud banka akreditiv potvrzuje, zavazuje se ke splnění závazku, čímž se vystavuje zejména riziku úvěrovému (nemá jistotu, že jí klient zaplatí).

Nové trendy v oblasti dokumentárního akreditivu⁵⁴

Vývoj dokumentárních akreditivů zcela jistě směřuje k elektronickému akreditivu, tzv. e-akreditivu. Jeho princip bude stále stejný jako u klasického dokumentárního akreditivu. Na první pohled ani nebude rozpoznatelný, protože bude využívat mnoho různých elektronických tržišť či jiných systémů, které se však nebudou o elektronickém akreditivu jakkoli zmiňovat.

V současnosti jsou již v provozu některé globální otevřené systémy elektronického akreditivu, jako příklad lze uvést Bolero nebo TradeCard. Tyto systémy se od sebe do jisté míry liší, nicméně jejich základní myšlenka je stejná. Jejich cílem je úplné nahrazení tradičního papíru elektronickými dokumenty a provedení celé akreditivní operace prostřednictvím elektronického systému (většinou na platformě internetu). Dokonce se předpokládá i brzké úplné vynechání člověka z operačního řetězce, což by znamenalo kontrolu elektronických dokumentů samotným systémem.

⁵¹ Zpracováno dle: [22].

⁵² Zpracováno dle: [25].

⁵³ Dle: [27].

⁵⁴ Zpracováno dle: [23].

Vývoj vystavených dokumentárních akreditivů

Získat přesné statistiky o počtu vystavených akreditivů v celosvětovém měřítku je poměrně náročné. Podle mezibankovního telekomunikačního systému SWIFT je však patrný klesající trend počtu zpráv⁵⁵, které jsou určeny pro vystavování dokumentárních akreditivů. Prostřednictvím těchto zpráv můžeme konstatovat, že v 90. letech 20. století klesal počet akreditivů vystavených přes SWIFT asi o 5 % ročně. Trhy, v nichž jsou akreditivy využívány ve větším měřítku, totiž postupně přecházejí na platby po dodávce, popř. na alternativní způsoby financování (např. faktoring).⁵⁶

2.3 Hodnoty v úschově, správě, uložení či obhospodařování

Banky v podrozvahových aktivech a pasivech evidují hodnoty, tj. finanční nástroje, které získaly nebo naopak poskytly jiné osobě k obhospodařování nebo jejich úschově, správě a uložení. Jejich evidence v podrozvaze je následující:

1. finanční nástroje, které banka předala jinému subjektu, jsou v podrozvahových aktivech vykazovány ve stejném ocenění, v jakém jsou vykazány v rozvahových aktivech,
2. finanční nástroje bankou převzaté jsou zpravidla oceněny reálnou hodnotou.⁵⁷

2.3.1 Pronájem bezpečnostních schránek

Jedná se o službu, kterou banky poskytují všem subjektům. Klient, který se rozhodne tuto službu využívat, je oprávněn bezpečnostní schránku užívat sám nebo s osobami, které k tomu zmocní. Bezpečnostní schránky je možné používat k uložení cenností a listin, je však zakázáno v nich uschovávat zbraně, střelivo, předměty podléhající zkáze apod.

Využitím bankovních bezpečnostních schránek má klient jistotu, že nedojde ke ztrátě či odcizení uschovaných předmětů. Banka za předměty uložené v bezpečnostních schránkách přebírá plnou zodpovědnost.

Banky si pro uložení cenností do bezpečnostních schránek stanovují různé podmínky. Jako příklad lze uvést minimální dobu úschovy⁵⁸ nebo maximální hodnotu uložených cenností⁵⁹.

⁵⁵ Jedná se o zprávy MT700/701.

⁵⁶ Zpracováno dle: [23]

⁵⁷ Hodnoty převzaté k obhospodařování však nezahrnují závazky z hotovosti přijaté od jiných osob. Jedná se zejména o vklady klientů, či jiných bank, a ty jsou vykazovány v rozvahových pasivech.

⁵⁸ Např. u České spořitelny, a. s. tato doba činí 1 měsíc (Zdroj: [26]).

⁵⁹ Komerční banka, a. s. nabízí svým klientům uschovat do schránek cennosti až do výše 10 mil. Kč (Zdroj: [28]).

2.4 Bankovní zástavy a zajištění

Ve své podrozvaze banky vykazují zástavy a zajištění, a to jak přijaté, tak poskytnuté. Jedná se o takový majetek, který banka nevykazuje v rozvahových položkách, ale vede si o něm evidenci ve formě podrozvahových účtů.

Dle vyhlášky⁶⁰ banka ve své podrozvaze vykazuje:

1. Poskytnuté zástavy

Jako poskytnuté zástavy banka účtuje zejména poskytnuté nemovité zástavy, poskytnuté peněžní zástavy, poskytnuté zástavy ve formě cenných papírů, popř. jiné formy poskytnutých zástav. Majetek poskytnutý bankou jako zajištění za vlastní závazky nebo pro třetí strany je nadále vykazován v rozvaze banky.

2. Přijaté zástavy a zajištění

Mezi přijaté zástavy a zajištění banky patří zejména přijaté nemovité zástavy, přijaté peněžní zástavy a přijaté zástavy ve formě cenných papírů, popř. dále jiné formy přijatých zástav a zajištění⁶¹. Spadají sem také cenné papíry, které si banka půjčila, a kolaterály přijaté v repo obchodech kromě těch, které jsou předmětem krátkého prodeje.

2.4.1 Elektronická zástava pohledávek⁶²

Relativně novou službou, které mohou klienti českých bank využít, je elektronická zástava pohledávek. Hlavním posláním této služby je zjednodušení složité administrativy, která je spjata s procesem zástavy pohledávek bankou. Díky této funkci totiž klient nemusí tisknout sestavy pohledávek v papírové podobě a poté je do banky doručovat. Jedná se o velice rychlý a jednoduchý způsob zajištění.

V České republice tuto službu nabízí například Komerční banka, a. s. (dále jen „Komerční banka“)⁶³. Díky speciálním účetním softwarům je možné připravit seznam pohledávek ve formátu, který se elektronicky zasílá do Komerční banky. Tento seznam musí být vždy podepsán elektronickým podpisem.

Využíváním této služby má klient přehled o došlých platbách od Komerční banky. Jeho jediným úkolem je směřovat úhrady zastavených pohledávek přímo na její účet.

⁶⁰ [16].

⁶¹ Pokud toto zajištění není ve formě hotovosti.

⁶² Zpracováno dle [29].

⁶³ Prostřednictvím svých internetových aplikací MojeBanka nebo ProfiBanka.

2.5 Operace s deriváty a spotové operace

Významnými podrozvahovými položkami jsou pohledávky a závazky z obchodů s deriváty, tj. pevnými termínovými operacemi a opcemi. V závislosti na použitých účetních metodách banky zde mohou být také vykazovány pohledávky a závazky ze spotových obchodů.⁶⁴

2.5.1 Deriváty

Deriváty jsou takovými instrumenty, které mohou jejich uživatelé využít k zajištění se proti rizikům, mohou však sloužit také jako investiční instrument přinášející potenciálně velmi vysoké zhodnocení.

Podle mezinárodního účetního standardu IAS 39 se za deriváty považují takové instrumenty, které *splňují současně všechny tři následující podmínky*⁶⁵:

1. reálná hodnota derivátu se mění v závislosti na změně hodnoty podkladového aktiva (bazického instrumentu), tedy např. na změně úrokové míry, ceny finančního nástroje, ceny komodity, měnového kurzu, cenového indexu aj.
2. deriváty jsou smlouveny a vypořádány k budoucímu datu (neboli mají termínový charakter). Doba od sjednání obchodu do doby jeho vypořádání v budoucnosti je delší než vyžaduje technické vypořádání obchodu. Je tedy delší než u spotových (promptních) obchodů, u nichž je tato doba obvykle v délce 2 až 5 dnů.
3. nevyžaduje počáteční čistou investici nebo vyžaduje jen malou počáteční investici, která je nižší než je obvyklé u jiných druhů nástrojů, což dává derivátům významný pákový efekt.

V právním řádu lze definici derivátů nalézt v *zákoně č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu*, v němž jsou deriváty vymezeny jako⁶⁶:

- opce na investiční nástroje⁶⁷,
- finanční termínové smlouvy (zejména futures, forwardy a swapy) na investiční nástroje,
- rozdílové smlouvy a obdobné nástroje pro přenos úrokového nebo kurzového rizika,
- nástroje umožňující přenos úvěrového rizika,

⁶⁴ Této problematice je věnována jedna z následujících podkapitol.

⁶⁵ Zpracováno dle: [4], str. 279.

⁶⁶ [15] §3, odst. 3.

⁶⁷ Těmito investičními nástroji jsou:

- a) investiční cenné papíry,
- b) cenné papíry kolektivními investování,
- c) nástroje, se kterými se obvykle obchoduje na peněžním trhu (nástroje peněžního trhu).

- jiné investiční nástroje, ze kterých vyplývá právo na vypořádání v penězích a jejichž hodnota se odvozuje zejména z kurzu investičního cenného papíru, indexu, úrokové míry, kurzu měny nebo ceny komodity.

Druhy derivátů

Deriváty podle druhu rizika a podkladového instrumentu

1. *deriváty na tržní rizika*, pomocí nichž se lze zajišťovat proti tržním rizikům (resp. spekulovat na ně). Jedná se o deriváty úrokové, měnové, akciové, komoditní.
2. *deriváty na úvěrové riziko*, které umožňují zajištění se proti úvěrovému riziku (resp. spekulaci na ně).
3. *deriváty na jiná rizika*, jejichž příkladem mohou být deriváty na počasí.

Deriváty podle charakteru práva vyplývajícího z kontraktu

Oběma stranám kontraktu (tj. kupujícímu i prodávajícímu) vyplývají ze sjednaného derivátu určitá práva a povinnosti. Podle nich lze rozeznat dva typy derivátových kontraktů:

1. *pevné (nepodmíněné) termínové kontrakty*, u nichž mají obě strany právo i povinnost sjednaný obchod splnit. Jde o tyto typy kontraktů:
 - forwardy, což jsou pevně sjednané kontrakty na budoucí prodej či nákup určitého instrumentu a jsou sjednávány na mimoburzovních (OTC⁶⁸) trzích,
 - futures, jež jsou svou podstatou shodné s forwardy, jsou však typem standardizovaných burzovních obchodů,
 - swapy, jež představují dohody mezi dvěma nebo více stranami o realizaci určitých peněžních toků v budoucnosti.
2. *opční (podmíněné) kontrakty*, které se vyznačují tím, že subjekt kupující opci získává právo, nikoliv však povinnost, na provedení určitého obchodu v budoucnosti za předem pevně stanovených podmínek. Proávající pak má povinnost na požádání kupujícího sjednaný obchod provést. Podle povahy koupeného práva se opce dělí na:
 - kupní opce⁶⁹ dávající svému majiteli právo k nákupu podkladového aktiva,
 - prodejní opce⁷⁰, kterou její majitel získává právo k prodeji podkladového aktiva.

Deriváty podle účelu využití

Deriváty mohou být využity k různým účelům, mezi které patří⁷¹:

⁶⁸ Over The Counter.

⁶⁹ Angl.: call options.

⁷⁰ Angl.: put options

⁷¹ Zpracováno dle: [35].

- *zajištění* (neboli *hedging*). Pomocí derivátu si lze zafixovat cenu určitého finančního aktiva k sjednanému termínu v budoucnosti. Pokud má subjekt otevřenou pozici (nemá tedy ke stanovenému dni v souladu své pohledávky a závazky), může sjednat derivátový obchod, jehož zisk či ztráta se budou vyvíjet zrcadlově k dané pozici. Tím pak subjekt nebude mít ani zisk, ani ztrátu a v součtu bude jeho cash flow nulové.
- *spekulace*, při níž si subjekt naopak záměrně otevře pozici na termínovém trhu a snaží se dosáhnout zisku z cenového vývoje daného instrumentu.
- *arbitráž*, která je založena na využití cenových rozdílů na různých trzích nebo mezi derivátem a jeho podkladovým aktivem⁷².

Účetní zachycení derivátů

Deriváty jsou od okamžiku jejich sjednání až do okamžiku jejich vypořádání vykazovány současně jak v rozvaze tak podrozvaze banky.

V *rozvaze* jsou na počátku zachyceny v pořizovacích cenách a v průběhu doby do jejich splatnosti jsou průběžně přeceňovány na reálnou hodnotu. Reálná hodnota derivátu je rovna rozdílu reálných hodnot podkladových nástrojů, tj. reálných hodnot podkladových pohledávek (aktiv) a reálných hodnot podkladových závazků (pasiv). Kladná reálná hodnota je aktivem a naopak záporná je závazkem.

V *podrozvaze* jsou deriváty vykazovány jako pohledávky či závazky v hodnotách jejich podkladových aktiv. Tyto pohledávky a závazky se pak přeceňují z titulu změn cen (podkladových aktiv).

V minulosti však nebyla vždy při vykazování derivátů uplatňována tato metoda. Do roku 2000 byl u vykazování derivátů položen důraz na zachycení nominální hodnoty tohoto typu obchodů v podrozvaze. V rozvaze byl zachycen jen peněžní tok, anebo byly zafixované náklady a výnosy z derivátů časově rozlišovány do příslušných období. V roce 2000 pak došlo k významné metodické změně, díky které jsou deriváty v rozvaze oceňovány reálnou hodnotou. V podrozvaze je však i nadále po dobu trvání obchodu zachycen celý objem nominální hodnoty těchto obchodů, který je přeceňován aktuálními kurzy⁷³.

⁷² Vzhledem k možnosti obchodování v reálném čase se dnes tento bezrizikový způsob zisku prakticky nevyskytuje.

⁷³ Zdroj: Výroční zpráva Komerční banky, a. s. za rok 2000.

2.5.2 Spotové operace

Spotové (neboli promptní) operace jsou takové operace, při nichž doba mezi sjednáním obchodu a jeho vypořádáním není delší 2 dny, popř. v závislosti na zvyklostech trhu může být i delší. Pro účtování těchto operací má banka na výběr ze dvou možností. Může použít jednu z uvedených metod:

- *metodu dne obchodu*, při níž se obchodované aktivum vykáže v rozvaze již v den obchodu proti závazku k jeho uhrazení (resp. pohledávce na jeho úhradu),
- *metodu dne vypořádání*, u které se obchodované aktivum vykáže v rozvaze až v den vypořádání obchodu.

V případě, že banka použije *metodu dne obchodu*, bude obchod již od počátku zachycen pouze v rozvaze. Jestliže však banka použije druhou metodu – *metodu dne vypořádání* – bude obchod od okamžiku sjednání uveden v podrozvaze. Po vypořádání tohoto obchodu se zápis v podrozvaze zruší a uvede se v rozvaze banky.

2.6 Poradenské a ostatní služby

Kromě výše uvedených aktivit spadají mezi mimobilanční aktivity také poradenské služby a zprostředkovatelské činnosti. Banky v posledních letech nabízejí neustále se rozšiřující portfolio produktů, mezi které již nepatří jen typické bankovní produkty, ale ve stále větší míře také finanční služby z odlišného sektoru – např. pojistné produkty (tzv. bankopojištění), stavební spoření aj.

2.6.1 Prodej bankopojišťovacích produktů⁷⁴

Bankopojištění je relativně novým konceptem, jenž znamená prodej pojišťovacích produktů v obchodní síti bank. Pro banky přináší výhody ve formě úspor nákladů na distribuci produktů a možnosti oslovit širší cílovou skupinu. Profitovat z něj mohou též klienti, kteří tak mají možnost získat více finančních produktů „pod jednou střešou“.

Kromě životního pojištění se lze na přepážkách bank setkat s nabídkou celé řady neživotního pojištění⁷⁵ (např. pojištění platebních karet, schopnosti splácet půjčky, cestovní pojištění aj.)

⁷⁴ Zpracováno dle: [24].

⁷⁵ Podíl prodeje neživotního pojištění, oproti životnímu pojištění, je však zatím podstatně skromnější (např. u ČSOB Pojišťovny, a. s. se v roce 2005 jeho podíl na celkovém předpisu pohyboval kolem 7 %).

V České republice se bankopojištění rozvíjí od 2. pol. 90. let, kdy pojišťovací produkty začala nabízet Skupina ČSOB. Banky při prodeji těchto produktů buď spolupracují s pojišťovnami z téže skupiny⁷⁶, nebo prodávají produkty finančních institucí z jiných skupin⁷⁷.

⁷⁶ Na českém trhu může být příkladem spolupráce mezi Komerční bankou a Komerční pojišťovnou.

⁷⁷ Např. Komerční banka prodává pojistné produkty pojišťovny Allianz (vedle produktů Komerční pojišťovny).

3 Ekonomický význam mimobilančních aktivit v podnikání bank

3.1 *Rizika mimobilančních aktivit*

Při výkonu podnikatelské činnosti je podnikatelský subjekt vždy vystaven určité míře rizika, které může plynout z různých zdrojů. Ve srovnání s ostatními podnikatelskými subjekty je však banka vysoce zadlužená, díky čemuž se banky vystavují vyššímu nebezpečí ztráty likvidity. Značná část cizích zdrojů u bank jsou totiž vklady klientů na požádání a krátkodobě termínované peníze. Riziko likvidity však není jediné riziko podstupované bankou.

Nízká míra vlastního kapitálu totiž vede také ke skutečnosti, že banky nemají dostatek vlastních zdrojů ke krytí případných ztrát. Toto podstupované riziko je možné definovat jako riziko nedostatečné kapitálové přiměřenosti, která může negativním způsobem ovlivnit stabilitu banky.

Z uvedeného je patrné, že banky při svých aktivitách podstupují různá rizika, která mohou výrazným způsobem ovlivnit jejich chod. Banky tato rizika musí sledovat, řídit a snažit se je eliminovat či alespoň minimalizovat jejich dopady do jejich hospodaření. Řízení nejvýznamnějších rizik si vyžaduje investice nemalých prostředků.

Mimobilanční obchody banky jsou, podobně jako obchody bilanční, spojeny s určitými riziky, která ovlivňují hospodaření banky. Obecně platí, že „funkce, které banky vykonávají mimobilančně, se do značné míry neliší od činností vykonávaných bilančně.“⁷⁸

Prováděním mimobilančních obchodů banka podstupuje riziko úvěrové, riziko likvidity, tržní rizika a riziko operační. Obecně je nejvýznamnějším druhem podstupovaného rizika v českém bankovním sektoru riziko úvěrové vzhledem k převažující orientaci tuzemských bank na klasické bankovníctví, tzn. poskytování úvěrů a přijímání depozit. V oblasti mimobilančních aktivit jsou nejvýznamnější rizika tržní (z důvodu převažujícího zastoupení derivátových nástrojů v podrozvahových obchodech), přičemž se jedná zejména o riziko úrokové a riziko měnové, jelikož banky obchodují především s úrokovými a měnovými deriváty.

Rizika bankovního podnikání je možné rozčlenit podrobněji, avšak výše uvedené členění vyplývá z opatření ČNB č. 2 ze dne 3. února 2004 k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému banky, což bude dále respektováno.

⁷⁸ Citace:[6], str. 143.

Řízením rizik se rozumí „jejich identifikace, měření a vyhodnocování, sledování a případné přijímání takových rozhodnutí, která vedou k omezování podstupovaných rizik“⁷⁹.

V rámci svého podnikání banky rizika neustále sledují a vyhodnocují, aby v případě potíží mohly přijetím včasného opatření předejít možným problémům.

Řízení bankovních rizik neprobíhá pouze z vlastních zájmů banky samotné, ale také z důvodů dodržení opatření vydaných regulátorem bankovního sektoru. V České republice je vykonavatelem bankovní regulace a dohledu Česká národní banka.

3.1.1 Obecné řízení rizik

Úvěrové riziko

Úvěrové riziko je možné považovat za „historicky nejstarší a nejvýznamnější ze všech finančních rizik“⁸⁰. Spočívá v nejistotě, zda dlužník (klient) dostojí svému závazku uhradit svůj dluh včas a v plné výši.

V důsledku neustálého vývoje finančních trhů je dnes úvěrové riziko spojeno nejen s tradičními úvěrovými obchody, ale také s obchody na kapitálových trzích jako jsou např. emisní obchody, termínové obchody, opční obchody aj. Týká se tedy nejen rozvahových aktivit banky, ale také jejich mimobilančních obchodů, a to (kromě již zmíněných termínových či opčních obchodů) také např. bankovních akceptů, bankovních záruk, příslibů úvěrů aj. Mnohé položky v podrozvaze sice mají pouze pravděpodobnostní charakter, ale i tak musí banka jejich úvěrové riziko zohlednit.

Opatření ČNB č. 2 ze dne 3. února 2004 k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému banky stanovuje požadavky na řízení úvěrového rizika, podle nichž musí mít banka vypracován *odpovídající systém pro provádění obchodů*⁸¹. Banka tak musí zajistit, aby měla k dispozici informace, které jí umožní zhodnotit bonitu smluvní strany. Každý obchod musí být posouzen s ohledem na jeho výši a složitost.

Pro efektivní řízení úvěrového rizika musí banka stanovit *systém měření a sledování úvěrového rizika*, a to takový, který odpovídá rozsahu aktivit banky, podchytí všechny významné zdroje úvěrového rizika a vyhodnotí jejich dopad na výnosy a náklady banky a hodnotu jejích aktiv a pasiv tak, aby poskytl nezkreslený obraz o míře podstupovaného úvěrového rizika.

⁷⁹ Dle: [18].

⁸⁰ Dle: [5], str. 73.

⁸¹ Dle: [18], Příloha č. 2.

Navíc musí banka vytvořit a dodržovat *soustavu limitů*, které zajistí, aby nebyla překročena míra úvěrového rizika stanovená představenstvem či regulatorním orgánem. Tyto limity musí být v souladu s postupy používanými pro měření a sledování úvěrového rizika, přičemž musí brát v úvahu také ostatní rizika, kterým je banka vystavena (tj. riziko likvidity, tržní rizika atd.).

Banka je povinna provádět *analýzy svého úvěrového portfolia*, včetně odhadů jeho budoucího vývoje. Výsledky těchto analýz pak bere do úvahy při stanovení a ověřování objektivnosti postupů a limitů pro řízení úvěrového rizika.

Základem řízení tohoto rizika je stále zdokonalovaný systém poskytování úvěrů, který spočívá v objektivním posouzení bonity klienta či sledování jeho rizikového profilu aj. Velice důležitým nástrojem pro hodnocení bonity klienta je dnes Centrální registr úvěrů, ze kterého mohou získat významné úvěrové informace.

Riziko likvidity

Riziko likvidity představuje další významné riziko ohrožující stabilitu bank. „Rizikem likvidity se rozumí riziko, že banka ztratí schopnost dostát svým finančním závazkům v době, kdy se stanou splatnými nebo nebude schopna financovat svá aktiva.“⁸² V podstatě se jedná o riziko, že se banka dostane do situace, ve které nebude mít dostatek volných finančních prostředků na úhradu svých závazků či financování aktiv. Banka tak musí neustále monitorovat situaci na trhu a udržovat svoji likviditní pozici tak, aby byla vždy schopna vyplácet splatné vklady svým klientům a uspokojit poptávku po úvěrech.

Základním problémem v oblasti likvidity banky je nesoulad v délce splatnosti aktiv a pasiv. Zatímco pasiva banky jsou tvořena z největší části vklady klientů, přičemž se převážně jedná o vklady splatné na požádání, na straně aktiv jsou položky se lhůtou splatnosti podstatně delší – jedná se totiž zejména o úvěry, které jsou do doby jejich splatnosti aktivy prakticky nedobytnými, resp. je možné je přeměnit na likvidnější formu aktiv pouze za cenu jejich prodeje pod jejich tržní cenou, čímž banka realizuje finanční ztrátu.

V případě mimobilančního bankovníctví plyne riziko likvidity tehdy, když klienti využijí možnost čerpání z úvěrových linek a jiných nástrojů na podporu likvidity. Banky tak musí využít možnost emise pasiv, získávání úvěrů od jiných bank, prodej aktiv či využít jiné možnosti na podporu likvidity.

⁸² Dle: [18], § 2.

Banky si tedy musí svoji *likviditu plánovat*, což pro banku znamená vypracování plánů a strategií na zajištění dostupnosti fondů (zdrojů) tak, aby při minimálním cenovém riziku mohly uspokojit i nečekané potřeby hotovosti.

Operační riziko

Operační riziko je v bankovní praxi relativně novým pojmem. Do popředí zájmu se dostává zejména v poslední době, a to především z důvodu jeho zařazení do nového konceptu výpočtu kapitálové přiměřenosti (známého jako Basel II⁸³).

Zvýšený zájem o operační riziko však nepramení pouze z jeho zahrnutí do konceptu Basel II, ale také z rostoucích ztrát v bankovním sektoru způsobených tímto rizikem. Zavedení tohoto konceptu má však velký vliv na zavádění procesů řízení operačních rizik do bank, zvyšuje podvědomí o operačním riziku, zodpovědnost managementu při jeho řízení a zároveň vytváří systematický tlak na snižování všech rizik.

Na rozdíl od ostatních rizik je pojem „operační riziko“ obtížně definovatelný. V zásadě platí, že se jedná o veškerá rizika, která nejsou kreditní nebo tržní.

Podle opatření ČNB⁸⁴ je operační riziko definováno jako „riziko ztráty banky vlivem nedostatků či selhání vnitřních procesů, lidského faktoru nebo systémů či riziko ztráty banky vlivem vnějších událostí, včetně rizika ztráty banky v důsledku porušení či nenaaplňování právní normy“.

Strategické riziko představuje riziko ztráty způsobené změnou strategie banky. Nově vzniklá strategie totiž nemusí být vhodná pro změněné prostředí. Ke změně strategie může dojít buď z vlastní iniciativy banky (např. z důvodu zavádění nových produktů) nebo z důvodu působení neovlivnitelných událostí (např. vstup nových konkurentů do odvětví, přírodní katastrofy apod.). Zavádění nové strategie může přinést další problémy interního charakteru, protože zaměstnanci si na ni musí zvyknout, osvojit si nové postupy, poznat nové produkty aj.

Riziko reputační se projevuje jako riziko ztráty vzniklé zhoršenou pověstí banky. Zhoršená reputace banky může způsobit odchod klientů od banky a v nejhorším případě může způsobit až run na banku.

Operační riziko existuje ve všech činnostech banky a je proto obtížně oddělitelné od ostatních rizik. Jako příklad lze uvést propojenost operačního rizika s rizikem úvěrovým. V případě nesplacení úvěru klientem se na první pohled tato skutečnost může jevit jako riziko úvěrové.

⁸³ Bližší informace o této koncepci uvádím v části „Řízení rizik mimobilaních aktivit v Komerční bance“.

⁸⁴ [18], § 2.

Při podrobnější analýze však riziko nesplacení poskytnutého úvěru může být rizikem operačním. Ztráta z nesplaceného úvěru mohla totiž bance vzniknout vlivem nesprávného posouzení bonity klienta bankou, pochybením zaměstnance banky, případě porušením interních předpisů banky apod. Operační riziko tak v tomto případě splývá s rizikem úvěrovým.

Operační riziko tvoří podstatnou část rizikového profilu banky a banky se snaží o jeho efektivní řízení a měření, ačkoliv je jeho měření relativně obtížné.

Tržní rizika

Tržní rizika patří mezi nejvýznamnější rizika spolu s rizikem úvěrovým a rizikem likvidity mezi nejvýznamnější rizika, kterým jsou banky vystaveny.

Obecně zahrnují rizika ztráty vyplývající ze změn jakýchkoliv tržních cen. Z pohledu banky jsou nejdůležitější změny úrokových sazeb, akciových kurzů, kurzů měn, cen komodit aj. Podle toho se pak jedná o riziko úrokové, akciové, měnové či komoditní⁸⁵.

Jelikož v našich podmínkách komodity a akcie tvoří jen malou část bankovního portfolia, změny jejich cen se v hospodaření banky příliš neprojeví. Na hospodaření banky mají větší vliv změny úrokových sazeb a měnových kurzů, proto se zaměřím na tato dvě rizika.

Úrokové riziko

„Úrokové riziko bance vzniká ze změn tržních úrokových sazeb a projevuje se negativním dopadem těchto změn na změnu úrokového výnosu nebo do tržní hodnoty kapitálu banky.“⁸⁶

Úrokový výnos se většinou vyjadřuje pomocí čistého úrokového výnosu⁸⁷ nebo pomocí čisté úrokové marže⁸⁸.

Podle opatření ČNB⁸⁹ si banky si musí stanovit velikost úrokového rizika, které jsou ochotny akceptovat (tj. limity úrokového rizika), a dále cíle a strategii řízení tohoto rizika.

Cíle, které může banka sledovat řízení úrokového rizika, mohou být dvojí:

- buď se banka může zaměřit na zajištění se proti nepříznivým důsledkům úrokového rizika,
- nebo se může snažit profitovat na pohybech tržních úrokových sazeb (tzv. spekulace).

⁸⁵ V důsledku používání finančních opcí dnes není rizikem jen samotný pohyb těchto cen, ale také míra jejich nestálosti (volatility).

⁸⁶ Zdroj:[5], str. 91.

⁸⁷ Čistý úrokový výnos představuje rozdíl mezi úroky plynoucími z aktiv a úroky zaplacenými za pasiva.

⁸⁸ Čistá úroková marže je vyjádřena jako podíl čistého úrokového výnosu a úročených aktiv.

⁸⁹[18], Příloha č. 1.

V prvním případě si banka stanoví takovou strategii⁹⁰, aby se čistá úroková marže při změně úrokových sazeb nezměnila. Svůj čistý úrokový příjem mají zafixován na úrovni rozpětí (spreadu) banky.

Některé banky však využívají strategie, v níž se snaží vlivem změn úrokových sazeb dosáhnout zvýšení úrokové marže⁹¹. Banky pak na základě odhadovaného vývoje úrokových sazeb mění strukturu svého portfolia. Pokud banka očekává pokles úrokových sazeb, bude v portfoliu držet více úrokově citlivých pasiv než aktiv. Naopak pokud očekává růst úrokových sazeb, bude držet více úrokově citlivých aktiv.

K řízení úrokového rizika tak banky využívají jednak *změny struktury položek aktivní a pasivní strany bilance* a jednak *podrozkahové operace*, z nichž jsou z pohledu řízení úrokového rizika *finanční deriváty* (futures, forwardy, swapy, opce aj.). S finančními deriváty banky obchodují jednak za účelem spekulace, tzn. snaží se dosáhnout výnosu ze změny cen jejich podkladových aktiv (tímto způsobem se úrokovému riziku vystavují), anebo se snaží s jejich pomocí docílit snížení úvěrového rizika, tzn. že vstupují do uzavřených pozic (deriváty tak plní funkci zajišťovací).

Měnové riziko

Měnovému (nebo také kurzovému) riziku je banka vystavena tehdy, pokud má některé položky aktiv nebo pasiv v cizích měnách a množství aktiv a pasiv v každé jednotlivé cizí měně je různé.

Strategie řízení měnového rizika jsou v podstatě totožné jako v případě řízení úrokového rizika. Banka se buď proti měnovému riziku může zajišťovat, tzn. že bude se snažit udržet takovou strukturu aktiv a pasiv v cizích měnách, aby pohyby měnových kurzů jí nezpůsobily žádný dopad do jejího hospodaření, tj. banka neutrhá ani zisk, ani ztrátu, nebo může spekulovat na růst či pokles měnových kurzů a podle toho upravit strukturu bilance tak, aby následným přeceněním aktiv a pasiv dosáhla zisku. Důležitou úlohu zde opět hrají *mimobilanční obchody s finančními deriváty*. Obchodováním s nimi se banka měnovému riziku vystavuje. Zpravidla však platí, že se jimi banka zajišťuje a vstupuje do uzavřených pozic, čímž měnové riziko eliminuje.

⁹⁰ Tzv. defenzivní strategie.

⁹¹ Tzv. agresivní strategie.

3.1.2 Řízení rizik mimobilančních aktivit v Komerční bance, a. s.⁹²

Ke dni 1. ledna 2008 nabyla účinnosti nová bankovní regulace Basel II, kterou se mění výpočet kapitálové přiměřenosti a která rozšiřuje a zpřesňuje do té doby platná pravidla známá pod názvem Basel I. Tato nová koncepce se vztahuje na všechny členské státy Evropské unie.

V České republice byl Basel II implementován prostřednictvím směrnic Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES a 2006/49/ES⁹³, jež nabýly účinnosti dne 1. ledna 2007.

Tím Basel II nahradil dosud platný Basel I, neboli Basel Capital Accord⁹⁴. Koncepce kapitálového požadavku podle Basel I zahrnuje stanovení kapitálových požadavků pro úvěrové a tržní riziko. Basel II však kromě těchto kapitálových požadavků zahrnuje též kapitálový požadavek pro riziko operační.

Banky zavádějící toto nové opatření jsou povinny dodržovat jisté minimální standardy řízení rizik. Komerční banka, a. s. (dále jen „Komerční banka“) začala používat pokročilé metody výpočtu kapitálové přiměřenosti v řízení jak úvěrového, tak operačního rizika. Pro použití nejpokročilejších metod založených na vlastních modelech se Komerční banka rozhodla z důvodu přesnějšího výpočtu kapitálového požadavku, přičemž se bude opírat o kombinaci zkušeností Sociétés Générale a Komerční banky.

Řízení rizik v Komerční bance vychází z jednotné koncepce zohledňující pokročilé standardy řízení rizik používané v rámci skupiny Sociétés Générale a právní předpisové normy dané a definované Českou národní bankou a dalšími regulatorními institucemi.

Řízení rizik sledovaných Komerční bankou

Řízení úvěrového rizika

Při řízení úvěrového rizika Komerční banka hodnotí riziko protistrany, tj. vypracovává úvěrové hodnocení dlužníka. Princip ratingu se vztahuje jak na klienty Komerční banky, tak na ručitele a poddlužníky, což pak bance umožňuje lépe posuzovat kvalitu přijatého zajištění. Při stanovení ratingu klienta jsou bankou využívány dva základní nástroje, které závisí na typu a profilu dlužníka. Těmito nástroji jsou *skóring chování*, určený na základě charakteristiky účtů klienta, a *skóring žádosti o poskytnutí úvěru*, zpracovaný na základě finančních a nefinančních údajů o klientovi.

⁹² Zpracováno dle: Výroční zpráva Komerční banky, a. s. za rok 2006.

⁹³ Zdroj: [30].

⁹⁴ Oficiální název dokumentu je „International convergence of capital measurement and capital standards“.

Ke stanovení ratingu klienta Komerční banka využívá externí i interní zdroje. K externím zdrojům patří např. Centrální registr úvěrů (poskytující informace o právnických osobách) a Bankovní registr klientských informací (obsahující informace o fyzických osobách).

Komerční banka sleduje koncentraci úvěrových rizik, a to za všechny rozvahové i podrozvahové expozice. Konkrétně pak koncentraci úvěrového rizika sleduje podle jednotlivých států, segmentů, odvětví a koncentraci úvěrového rizika v ekonomicky spjatých skupinách klientů.

Podle opatření České národní banky⁹⁵ pak Komerční banka zařazuje všechny své pohledávky z finančních činností do pěti kategorií s ohledem na kvantitativní kritéria (např. platební morálka dlužníka) a kvalitativní kritéria (např. detailní informace o klientovi, skóring chování).

Úvěrové riziko finančních derivátů

Riziko finančních derivátů představuje úvěrovou expozici banky z kontraktů s kladnou reálnou hodnotou. Vyjadřuje odhad maximální potenciální ztráty banky v případě, že by protistrany nedostály svým závazkům. Obvykle nedosahuje vysokých hodnot – představuje pouze zlomek nominální hodnoty kontraktů.

Úvěrové riziko kontraktu je vyjadřováno jeho úvěrovým ekvivalentem vypočteným obecně přijatou metodou. Při výpočtu je brána v úvahu splatnost kontraktu a jeho druh.

Úvěrová rizika všech obchodů s finančními deriváty Komerční banky jsou denně vyhodnocována.

Vzhledem k podstupovanému riziku plynoucímu z těchto obchodů je Komerční banka při výběru protistrany vysoce obezřetná, stanovuje limity na svoje klienty a v případě zvýšeného úvěrového rizika požaduje složení depozita.

Řízení operačního rizika

V oblasti řízení operačního rizika Komerční banka zavedla metodu *pokročilého přístupu k výpočtu kapitálového požadavku*⁹⁶ na úrovni skupiny. K nástrojům řízení operačních rizik podle tohoto přístupu patří sběr dat⁹⁷, samohodnocení řízení rizik⁹⁸, analýza scénářů⁹⁹ a klíčové ukazatele rizika¹⁰⁰.

⁹⁵ [19].

⁹⁶ Advanced Measurement Approach (AMA)

⁹⁷ Data Collection

⁹⁸ Risk Control Self-Assessment

Po zavedení *sběru dat* o ztrátách z realizace operačního rizika v roce 2005 vytvořila banka databázi ztrát z operačních rizik obsahující údaje od 1. ledna 2003.

V roce 2006 byl završen proces *samohodnocení řízení rizik*. Jedná se o kvalitativní hodnocení procesů banky v porovnání s nejlepší praxí skupiny Sociétés Générale.

Cílem *analýzy scénářů* je vyhodnotit zranitelnost banky vůči událostem s nízkou pravděpodobností výskytu, avšak s velkým případným dopadem.

Sledováním klíčových ukazatelů banka průběžně kontroluje míru vystavení se operačním rizikům.

Řízení rizika likvidity

V rámci řízení rizika likvidity se Komerční banka snaží udržet svou schopnost dodržovat své hotovostní závazky. Banka tak usiluje o udržení dostatečného objemu hotovosti, zůstatků na nostro účtech a na účtu povinných minimálních rezerv bez zvyšování jejích nákladů a omezení její obchodní činnosti. Dostatečné množství likvidních prostředků si banka zajišťuje důslednou diverzifikací zdrojů z řízení hotovostních toků. Tohoto základního cíle dosahuje řízeným pokrýváním očekávaného odlivu hotovosti z banky, a to s vysokou mírou spolehlivosti (99 %) během budoucího období v délce jednoho roku.

Vývoj likvidity v jednotlivých měnách (CZK, USD, EUR a dalších) je sledován na úrovni *normálního scénáře a krizového scénáře*.

Komerční banka denně vypořádává obchody spojené s deriváty, výběry z vkladů overnight, z běžných účtů, ze splatných vkladů, z čerpaných úvěrů a záruk. Ze zkušeností Komerční banky vyplývá, že výši denních peněžních vypořádání lze předem odhadnout s dostatečnou přesností.

V následující tabulce jsou uvedeny podrozvahová aktiva a pasiva Komerční banky v rozčlenění podle jejich zbytkové splatnosti¹⁰¹.

⁹⁹ Scenario Analysis

¹⁰⁰ Key Risk Indicators

¹⁰¹ Zbytková splatnost představuje dobu od data účetní závěrky do data smluvní splatnosti.

Tabulka č. 1: Riziko likvidity podrozvahových aktiv a pasiv Komerční banky¹⁰² (v mil. Kč)

	Na požádání	Do 3 měsíců	Od 3 měsíců do 1 roku	Od 1 roku do 5 let	Nad 5 let	Nespecifikováno	Celkem
Podrozvahová aktiva ¹⁰³	33 126	45 789	50 906	35 529	3 670	0	169 029
Podrozvahová pasiva	35 713	67 221	142 476	49 621	21 520	20 056	336 607
Čisté riziko likvidity podrozvahy	-2 587	-21 423	-91 570	-14 092	-17 850	-20 056	-167 578

Pramen: vlastní konstrukce (dle Výroční zprávy Komerční banky za rok 2006)

Čisté riziko likvidity podrozvahy Komerční banky je pro jakoukoliv dobu splatnosti záporné. Čím nižším hodnotám se riziko likvidity blíží, tím většímu riziku likvidity je banka vystavena.

Řízení tržních rizik

Pro řízení tržních rizik Komerční banka využívá metody VaR¹⁰⁴ („historické simulace“). Tuto metodu uplatňuje od roku 2002 pro měnové riziko a úrokové riziko a od roku 2003 také pro akciové riziko. Metoda bere v úvahu korelaci mezi všemi trhy a fakt, že změny tržních parametrů nejsou normálně rozdělené.

Mezi produkty, se kterými Komerční banka obchoduje a které mohou být spojené s tržním rizikem, patří např.: úvěry a vklady na mezibankovním trhu, měnové operace (spotové obchody, swapy, forwardy, opce), úrokové nástroje (úrokové swapy, úrokové forwardy, úrokové futures), pokladniční poukázky a státní dluhopisy, korporátní dluhopisy a další produkty.

Níže uvedená tabulka poskytuje informace o tom, do jaké míry je Komerční banka vystavena *riziku úrokové sazby*. Ta je založena buď na smluvní době splatnosti finančních nástrojů, nebo (v případě, že se úroková míra těchto nástrojů mění před dobou splatnosti) na datu nového

¹⁰² Ke dni 31. prosince 2006.

¹⁰³ Podrozvahová aktiva a pasiva zahrnují pohledávky a závazky z měnových spotových, pevných termínových a opčních kontraktů a závazky ze záruk, akreditivů a úvěrových příslibů.

¹⁰⁴ Value at Risk

stanovení úrokové míry. V případě, že se jedná o obchod, který nenese informaci o smluvní splatnosti nebo změně sazby, je pak daný objem zobrazen ve sloupci „Nespecifikováno“.

Tabulka č. 2: Úrokové riziko podrozvahových aktiv a pasiv Komerční banky¹⁰⁵ (v mil. Kč)

	Do 3 měsíců	Od 3 měsíců do 1 roku	Od 1 roku do 5 let	Nad 5 let	Nespeci- fikováno	Celkem
Podrozvahová aktiva						
Deriváty ¹⁰⁶	259 915	175 346	212 041	101 218	0	748 520
<i>Podrozvahová aktiva celkem</i>	<i>259 915</i>	<i>175 346</i>	<i>212 041</i>	<i>101 218</i>	<i>0</i>	<i>748 520</i>
Podrozvahová pasiva						
Deriváty	321 679	198 654	194 254	33 333	0	747 920
Nečerpaný objem úvěrů ¹⁰⁷	-3 298	-2 108	3 481	1 925	0	0
Nečerpaný objem revolvingů	-483	483	0	0	0	0
<i>Podrozvahová pasiva celkem</i>	<i>317 898</i>	<i>197 029</i>	<i>197 735</i>	<i>35 258</i>	<i>0</i>	<i>747 920</i>
Čisté úrokové riziko podrozvahy	-57 983	-21 683	14 306	65 960	0	600

Pramen: vlastní konstrukce (dle Výroční zpráva Komerční banky za rok 2006)

Při splatnosti do podrozvahových aktiv a pasiv do 3 měsíců a jednoho roku je čisté úrokové riziko podrozvahy záporné, což znamená, že je banka citlivá na podrozvahová pasiva. Při záporné mezeře v časovém koši lze očekávat pokles zisků, jestliže úrokové sazby budou růst (při jejich poklesu lze očekávat naopak růst zisků)¹⁰⁸. U vyšších splatností je situace opačná. Mezera je pozitivní, díky čemuž je banka citlivá na podrozvahová aktiva. Pokud tedy úrokové sazby rostou, lze očekávat růst zisků (při jejich poklesu naopak pokles zisků)¹⁰⁹.

¹⁰⁵ Ke dni 31. prosince 2006.

¹⁰⁶ Pohledávky a závazky z derivátů zahrnují úrokové swapy, úrokové forwardy, úrokové opce, úrokové futures a cross currency swapy.

¹⁰⁷ Nečerpané úvěry a revolvingy jsou zahrnuty na netto bázi.

¹⁰⁸ Dle: [7], str. 78

¹⁰⁹ Dle: [7], str. 78

Obchody s deriváty Komerční banka provádí buď na vlastní účet, nebo na účet klientů za účelem obchodování. Dále deriváty používá pro zajištění některých svých pozic (jako např. úrokové či měnové swapy). Podle toho pak Komerční banka deriváty klasifikuje jako obchodní instrumenty nebo zajišťovací instrumenty.

Následující tabulky ukazují nominální hodnoty derivátů nakoupených Komerční bankou ke konci let 2005 a 2006.

Tabulka č. 3: Finanční deriváty Komerční banky vykazované jako deriváty k obchodování v nominálních hodnotách (v mil. Kč)

	2006		2005	
	Aktiva	Pasiva	Aktiva	Pasiva
Úrokové nástroje				
Úrokové swapy	230 009	230 009	171 058	171 058
Úrokové forwardy a futures	306 979	306 979	177 105	177 105
Úrokové opce	1 481	1 481	240	240
<i>Celkem úrokové nástroje</i>	<i>538 469</i>	<i>538 469</i>	<i>348 403</i>	<i>348 403</i>
Měnové nástroje				
Měnové swapy	76 716	76 478	62 262	62 262
Cross currency swapy	20 741	20 141	10 533	10 343
Měnové forwardy	15 919	16 056	7 045	7 055
Nakoupené opce	26 523	26 528	16 329	16 440
Prodané opce	26 528	26 523	16 440	16 329
<i>Celkem měnové nástroje</i>	<i>166 427</i>	<i>165 726</i>	<i>112 458</i>	<i>112 429</i>
Ostatní nástroje				
Forwardy a futures na dluhopisy	573	572	808	808
Forwardy na emisní povolenky	213	179	0	0
Forwardy na akcie	131	149	0	0
Komoditní forwardy	654	654	131	131
Komoditní swapy	3 404	3 404	4 487	4 487
Nakoupené komoditní opce	0	0	93	93
Prodané komoditní opce	0	0	93	93
<i>Celkem ostatní nástroje</i>	<i>4 975</i>	<i>4 958</i>	<i>5 612</i>	<i>5 612</i>
Celkem	709 871	709 153	466 473	466 444

Pramen: vlastní konstrukce (dle Výroční zprávy Komerční banky za rok 2006)

Tabulka č. 4: Finanční deriváty Komerční banky vykazované jako deriváty zajišťovací v nominálních hodnotách (v mil. Kč)

	2006		2005	
	Aktiva	Pasiva	Aktiva	Pasiva
Úrokové swapy pro zajištění peněžních toků	185 632	185 632	144 061	144 061
Úrokové swapy pro zajištění reálné hodnoty	3 678	3 678	0	0
Cross currency swapy pro zajištění reálné hodnoty	0	0	1 721	1 450
Celkem	189 310	189 310	145 782	145 511

Pramen: vlastní konstrukce (dle Výroční zprávy Komerční banky za rok 2006)

Největší zastoupení mezi deriváty určenými k obchodování mají úrokové nástroje, které v roce 2006 představovaly přibližně 76 % veškerých derivátů k obchodování. Deriváty zajišťovací jsou tvořeny z největší části úrokovými swapy pro zajištění peněžních toků, jejichž podíl na celkových zajišťovacích derivátech v témže roce dosahoval 98 %.

U obou typů derivátů Komerční banky došlo v roce 2006 oproti předchozímu roku k nárůstu jejich objemu. V případě derivátů k obchodování činil nárůst asi 50 %, v případě derivátů zajišťovacích téměř 30 %.

Řízení regulatorního rizika

Regulatorní riziko vyplývá z případného nedodržení zákonů a dalších regulatorních předpisů bankou a následné sankce udělené regulátorem. Činnost Komerční banky podléhá regulatorním předpisům České národní banky.

Komerční banka pro řízení tohoto rizika zřídila odbor Compliance, který jeho řízení vykonává již od roku 2000.

Bankovní regulace Basel II zahrnuje regulatorní riziko pod riziko operační.

Řízení právního rizika

Komerční banka průběžně sleduje a vyhodnocuje pasivní právní spory, které jsou proti ní vedeny. K pokrytí potenciálních závazků v souvislosti s právními spory Komerční banka vytváří rezervu ve výši žalované částky (s pravděpodobností plnění vyšší než 50 %). Banka řídí právní riziko také prostřednictvím přehodnocování kontraktů, do kterých vstupuje z titulu právního rizika.

Právní riziko je podle bankovní regulace Basel II rovněž zahrnuto pod riziko operační.

Řízení environmentálního rizika

Zaměřením své podnikatelské činnosti sice Komerční banka nepatří k významným znečišťovatelům životního prostředí, nicméně i přesto usiluje o ekologicky šetrnější provoz a větší ohleduplnost vůči němu.

Z těchto důvodů banka striktně dodržuje právní požadavky na ochranu životního prostředí, ochranu zdraví a bezpečnost práce a zároveň trvale rozvíjí úsilí ke zlepšení těchto oblastí.

Jako příklad lze uvést zlepšení regulačních systémů pro vytápění budov, při rekonstrukcích nebo výstavbě nových budov jsou používány moderní materiály a technologie, které snižují energetickou náročnost provozu těchto míst.

Mimobilanční aktivity z hlediska podstupovaného rizika v Komerční bance

Mimobilančními obchody se banka vystavuje podobným rizikům jako v případě ostatních obchodů přímo ovlivňující její rozvahová aktiva či pasiva.

Podrozvahová aktiva a pasiva Komerční banka přetransformává na rozvahové ekvivalenty a rizika z nich plynoucí pak řídí podobně jako u rozvahových aktiv a pasiv.

Závazky ze záruk

Závazky ze záruk, tedy neodvolatelné přísliby, že Komerční banka provede platby v případě, že klient nebude moci splnit své závazky vůči třetím stranám, nesou pro Komerční banku stejné riziko jako úvěry. Z tohoto důvodu k nim Komerční banka vytváří rezervy podle stejného algoritmu jako k úvěrům.

Závazky z akreditivů

Jedná se o písemné neodvolatelné závazky Komerční banky vystavené na základě žádosti jejího klienta, že poskytne třetí osobě nebo na její řad, tj. příjemci, určité plnění, jestliže budou do určité doby splněny akreditivní podmínky. Těmito obchody se banka vystavuje podobnému riziku jako v případě úvěrů, proto k nim vytváří rezervy podle stejného algoritmu jako k úvěrům.

Prísliby úvěrů, nečerpané úvěry a kontokorentní rámce, povolené debety běžných účtů

K nejvýznamnějším položkám podrozvahových aktiv a pasiv patří vydané úvěrové přísliby, nečerpané úvěry a hodnoty nevyčerpaných rámců z titulu rámcové smlouvy o poskytování

finančních služeb, kontokorentních úvěrů a povolených debetů. Přísliby úvěrů představují nevyužitá oprávnění k poskytnutí finančních prostředků ve formě úvěrů nebo záruk. Jejich základním účelem je zajistit, aby finanční prostředky byly klientům k dispozici v okamžiku, kdy o ně požádají.

U příslibů úvěrů či rámcových obchodů, které jsou Komerční bankou odvolatelné, je poskytnutí finančních prostředků podmíněno dodržením určitých podmínek ze strany klienta¹¹⁰. K odvolatelným příslibům či rámcům Komerční banka rezervu netvoří.

Přísliby a rámcové obchody neodvolatelné, nečerpané částky úvěrů, kontokorentních rámců a povolených debetů na běžných účtech vyplývají z již uzavřených smluvních podmínek, což znamená, že jejich čerpání není podmíněno dodržením dalších podmínek. K takovým položkám jsou bankou tvořeny rezervy dle potřeby¹¹¹.

Pro názornost uvádím v tabulce stav potenciálních pohledávek a závazků Komerční banky v letech 2005 a 2006.

Tabulka č. 5: Potenciální pohledávky a závazky Komerční banky (v mil. Kč)

	2006	2005
Neplatební záruky včetně jejich příslibů	19 706	14 088
Platební záruky včetně jejich příslibů	6 465	4 644
Přijaté směnky, akcepty a indosamenty	77	51
Přísliby úvěrů a nevyčerpané úvěrové rámce	13 098	10 671
Nečerpané úvěrové přísliby	33 790	24 236
Nevyčerpané kontokorentní rámce a debety běžných účtů	42 678	38 915
Nevyčerpané eskontní rámce	136	168
Nevyčerpané limity rámcové smlouvy o poskytování finančních služeb	50 306	38 859
Otevřené odb./imp. akreditivy nekryté	989	1 001
Stand by akreditivy nekryté	666	598
Potvrzené dod./exp. akreditivy	225	17
Otevřené odb./imp. akreditivy kryté	137	77
<i>Budoucí možné a neodvolatelné závazky celkem</i>	<i>168 282</i>	<i>133 271</i>

Pramen: vlastní konstrukce (dle: Výroční zprávy Komerční banky za rok 2006)

¹¹⁰ Včetně podmínky, že nedojde ke zhoršení bonity klienta.

¹¹¹ Dle bonity klienta.

Řada kontokorentních rámců a rámcových obchodů Komerční banky je poskytnuta jejím významným klientům. Z celkové výše příslibů a rámcových smluv poskytnutých Komerční bankou představují 28 502 mil. Kč¹¹² závazky odvolatelné.

Riziko spojené s potenciálními pohledávkami a závazky je posuzováno obdobně jako u úvěrů klientům s přihlédnutím k finanční situaci subjektů, za který Komerční banka vydává záruku, a s přihlédnutím k poskytnutému zajištění.

Ke dni 31. prosince 2006 měla Komerční banka na tato rizika rezervy v celkové výši 764 mil. Kč.

Většina potenciálních pohledávek a závazků Komerční banky pochází z území České republiky. Níže uvedená tabulka ukazuje jejich rozložení podle kategorií klientů.

Tabulka č. 6: Potenciální pohledávky a závazky Komerční banky dle kategorií klientů (v mil. Kč)

	2006	2005
Fyzické osoby	17 293	14 224
Právníkové osoby	134 191	105 962
Veřejný sektor	16 798	13 085
Celkem	168 282	133 271

Pramen: vlastní konstrukce (dle: Výroční zprávy Komerční banky za rok 2006)

3.2 Ekonomický přínos mimobilančních aktivit

Každý podnikatelský subjekt vykonává svou činnost za účelem dosažení zisku, tedy snaží se využít získané vstupy takovým způsobem, aby mu přinesly nějakou hodnotu. Stejně tak banka se snaží dosáhnout zhodnocení (rentability) vložených prostředků.

Ačkoliv je rentabilita banky prioritním cílem, nemůže být cílem jediným. Aby byla banka schopná zisku dosahovat dlouhodobě, musí být stabilní, zdravá a silná. Před vedení banky se tak staví náročný úkol v podobě sladění různých bankovních cílů, jimiž jsou solventnost, likvidita a rentabilita. Banka je solventní, jestliže je schopna uhradit vlastní provozní závazky a předcházet bankovnímu úpadku. Likvidita banky znamená schopnost banky vyplácet na požádání vklady, které si u ní věřitelé uložili. A, jak už bylo zmíněno, protože jsou banky podnikem, musí docilovat pro své akcionáře (vlastníky) zisk a být rentabilní.

Sladit tyto cíle je však značně obtížné, protože jsou ve vzájemném rozporu a banka tak musí z nich zvolit optimální kombinaci. Jako příklad lze uvést *protichůdnost mezi rentabilitou a*

¹¹² Za rok 2006.

likviditou. Pokud bude banka držet veškerá svá aktiva v hotovosti, bude perfektně likvidní, nicméně nebude vytvářet žádný zisk. V opačném případě, pokud se zaměří na ziskovost svých aktiv a bude poskytovat rizikové úvěry, její rentabilita se tak pravděpodobně zvýší, ale za cenu nižší likvidity a růstu nebezpečí v podobě potenciálního bankovního úpadku.

Důležitý je také *vztah rentability a bankou podstupovaného rizika*. Banky z dlouhodobého hlediska maximalizují svůj zisk, tedy se snaží z vložených prostředků získat určitý výnos. S ním je však nerozlučně spjata určité riziko. „Pokud by banky omezily rizikové operace, popř. by úplně odstranily určitá rizika, znamenalo by to pokles ziskovosti banky. Management tedy musí hledat vhodnou kombinaci ziskovosti a rizikovosti“¹¹³. Cílem řízení rizik je podstupovat rizika v takové míře, aby jejich negativní dopad do hospodaření banky byl co nejmenší.

Rentabilita mimobilančních aktivit

Bankovní rentabilitu je možné charakterizovat jako „takové hospodaření, při němž výnosy převyšují náklady (výdaje) a banka docílí zisk“¹¹⁴.

Jako ukazatel bankovní rentability může posloužit míra obratu bankovních aktiv, kterou vypočítáme ze vztahu:

$$\text{Míra obratu celkových bankovních aktiv} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{celková aktiva}}$$

Pro zjištění rentability mimobilančních aktiv je nutné zjistit dosažený zisk z mimobilančních obchodů a ten poté podělit celkovou sumou mimobilančních aktiv.

Vzhledem, že jsou veškeré výnosy a náklady náležející těmto aktivitám obtížně zjistitelné, nebudu dále zjišťovat jejich rentabilitu založenou na výše uvedeném principu, protože by vypovídací schopnost takto zjištěné rentability byla značně snížena. Zaměřím se pouze na určení objemu k nim přiřaditelných výnosů a nákladů.

Výnosy a náklady mimobilančních aktivit

Mimobilanční aktivity mají, stejně jako aktivity odrážející se v bilanci banky, ekonomický dopad do jejího hospodaření. Jejich prováděním banka získává výnosy, či jí tak vznikají náklady, které se následně projeví v jejím hospodářském výsledku.

Výnosy a náklady mimobilančních obchodů není možné přesně určit. Je tomu tak proto, že banky ve svém účetnictví člení náklady a výnosy ve výkazu zisku a ztráty v této struktuře¹¹⁵:

¹¹³ Citace:[5], str. 72.

¹¹⁴ Zdroj: [9], str. 70.

1. výnosy:

- přijaté úroky
- výnosy z cenných papírů
- přijaté poplatky a provize
- ostatní výnosy
- použití rezerv a opravných položek k úvěrům
- mimořádné výnosy

2. náklady:

- placené úroky
- placené poplatky a provize
- všeobecné provozní náklady
- odpisy investičního majetku
- ostatní provozní náklady
- tvorba rezerv a opravných položek k úvěrům
- mimořádné náklady.

Vzhledem k mému pojetí mimobilančních aktivit provedu zjednodušení a za výnosy z mimobilančních aktivit budu považovat *výnosy z poplatků a provizí* (resp. *čisté poplatky a provize*) a *výnosy z operací s deriváty* (resp. *čistý zisk/ztrátu z operací s deriváty*). Největší část bankou přijatých poplatků a provizí tvoří poplatky za provádění platebního styku. Poplatky jsou taktéž výnosem banky v případě provádění služeb úschovy, správy a obhospodařování cenností. Poskytováním bankovních záruk, dokumentárních akreditivů či akceptačních a avalových úvěrů banka získává výnosy v podobě provizí.

3.2.1 Výnosy z mimobilančních aktivit v Komerční bance, a. s.¹¹⁶

Z údajů uvedených ve výkazu zisků a ztrát Komerční banky jsem došla k následujícím závěrům.

¹¹⁵ Zpracováno dle: [1], str. 381.

¹¹⁶ Zpracováno dle nekonsolidovaných výkazů zisků a ztrát dle mezinárodních standardů pro finanční výkaznictví (IFRS) uvedených ve Výročních zprávě Komerční banky za rok 2006.

V roce 2006 dosáhla Komerční banka zisku před zdaněním ve výši 11.427 mil. Kč. Čisté výnosy z poplatků a provizí za služby a operace byly vykázány ve výši 7.116 mil. Kč, což znamená 62,27 procentní podíl na zisku před zdaněním. Čisté výnosy z poplatků a provizí za služby a operace vzrostly díky rostoucím objemům prodejů a transakcí, avšak byly omezeny v důsledku obecného tlaku na ceny a přechodu klientů k finančním balíčkům a službám přímého bankovníctví s nižšími cenami. Nejdynamičtější růst byl zaznamenán u poplatků křížového prodeje produktů společností skupiny, popř. jiných partnerů¹¹⁷, a to díky vyšší poptávce po investicích do podílových fondů či pojištění.

Zajímavé je také srovnání čistých výnosů z poplatků a provizí za služby a operace s celkovými provozními výnosy. Ty v roce 2006 dosahovaly objemu 24.631 mil. Kč a čisté výnosy z poplatků a provizí za služby a operace se na nich podílely 28,89 procenty.

Co se týče zisku z obchodování s deriváty, tak jejich podíl na zisku před zdaněním je ve srovnání s poplatky a provizemi méně významný. Největšího objemu bylo dosaženo z obchodů s měnovými finančními deriváty a spotovými operacemi s cizí měnou, a to konkrétně 388 mil. Kč, což znamenalo 3,4 % zisku před zdaněním.

Z uvedeného plyne, že dopad mimobilančních obchodů Komerční banky do jejího celkového hospodaření je značný a významným způsobem jej ovlivňují. Jsou druhou nejvýznamnější položkou podílející se na tvorbě hospodářského výsledku. Tou první jsou dosažené čisté úrokové výnosy, které v roce 2006 byly Komerční bankou vykázány v hodnotě 14.858 mil. Kč, tedy přibližně dvounásobek výnosů mimobilančních aktivit¹¹⁸.

Pokud bychom se podívali na vývoj výnosů z mimobilančních aktivit v letech 1998 až 2006, zjistíme, že do roku 2001 se objem čistých poplatků a provizí každoročně zvyšoval. Až od tohoto roku je jejich výše téměř neměnná a jejich poměr k zisku před zdaněním střídavě roste a klesá v rozmezí asi od 60 do 70 procent.

V následujících tabulkách jsou zpracovány výnosy z mimobilančních aktivit Komerční banky a dále vybrané podílové ukazatele. Vývoj výnosů z mimobilančních aktivit banky jsou pak uvedeny Příloze A.

¹¹⁷ Například v oblasti bankopojišťovacích produktů ve spolupráci s pojišťovnou Allianz.

¹¹⁸ Tzn. čistých výnosů z poplatků a provizí za služby a operace a čistých výnosů z obchodů s deriváty.

Tabulka č. 7: Výnosy z mimobilančních aktivit v Komerční bance v roce 2006 (v mil. Kč)

Položka	Hodnota
Zisky z poplatků a provizí:	
Čisté výnosy z poplatků a provizí ¹¹⁹	8 691
Čisté výnosy z poplatků a provizí za služby a operace	7 116
Zisky z obchodů s derivátovými instrumenty:	
Čistý realizovaný a nerealizovaný zisk z derivátů na cenné papíry	198
Čistý realizovaný a nerealizovaný zisk z úrokových a úvěrových derivátů	127
Čistý realizovaný a nerealizovaný zisk z obchodování s komoditními deriváty	4
Čistý realizovaný a nerealizovaný zisk z měnových finančních derivátů, ze spotových operací s cizí měnou a přepočtu cizoměnových pohledávek a závazků	388
Ostatní položky výkazu zisků a ztrát:	
Čisté provozní výnosy	24 631
Zisk před zdaněním	11 427
Čistý zisk	8 747

Pramen: vlastní konstrukce (dle výroční zprávy Komerční banky za rok 2006)

Tabulka č. 8: Vybrané podílové ukazatele

Položka	Podíl na zisku před zdaněním	Podíl na čistém zisku	Podíl na čistých prov. výnosech	Podíl na čistých výnosech z fin. operací
Čisté poplatky a provize za služby a operace	62,27 %	81,35 %	28,89 %	x
Čistý zisk z derivátů na CP	1,73 %	2,26 %	x	20,60 %
Čistý zisk z úrokových a úvěrových derivátů	1,11 %	1,45 %	x	13,22 %
Čistý zisk z obchodování s komoditními deriváty	0,04 %	0,05 %	x	0,42 %
Čistý zisk z měnových finančních derivátů ¹²⁰	3,40 %	4,44 %	x	40,37 %

Pramen: vlastní konstrukce (dle výroční zprávy Komerční banky za rok 2006)

¹¹⁹ Čisté poplatky a provize zahrnují „čisté poplatky a provize za služby a operace“ a „kurzové provize z hladkých a dokumentárních plateb a peněžních a směnářských operací s klienty“.

¹²⁰ Čistý zisk z měnových finančních derivátů, ze spotových operací s cizí měnou a přepočtu cizoměnových pohledávek a závazků.

3.2.2 Výnosy z mimobilančních aktivit bankovního sektoru České republiky

Ekonomický dopad mimobilančních aktivit do hospodaření bank celého bankovního sektoru budu posuzovat podle celkových dosažených výnosů z poplatků a provizí (resp. čistých výnosů z poplatků a provizí).¹²¹

Výnosy z poplatků a provizí celého bankovního sektoru se každoročně¹²² zvyšují. Zatímco ke konci roku 1997 bylo licencovanými bankami dosaženo těchto výnosů o objemu 13,2 mld. Kč, o deset let později, k 31. 12. 2007, již jejich výše činila bezmála 44,8 mld. Kč.

Zároveň s nimi docházelo též k růstu nákladů na poplatky a provize. V roce 1997 bylo licencovanými bankami vynaloženo na poplatky a provize 1,6 mld. Kč, v roce 2007 bylo na poplatcích a provizích zapláceno 9,1 mld. Kč.

Dynamika růstu nákladů na poplatky a provize sice byla vyšší než u výnosů z nich, čistý výnos z poplatků a provizí se však zvyšoval. Oproti 11,6 mld. v roce 1997 bylo v roce 2007 dosaženo čistých výnosů z poplatků a provizí v hodnotě téměř 35,7 mld. Kč.

Tabulka č. 9: Vývoj výnosů a nákladů z poplatků bankovního sektoru (v mil. Kč)¹²³

Položka	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Výnosy z poplatků a provizí	13 237	17 067	19 959	21 351	25 767	29 962
Náklady na poplatky a provize	1 594	4 151	5 320	4 797	4 797	6 174
Čisté výnosy z popl. a provizí	11 643	12 916	14 639	16 554	20 970	23 788
	2003	2004	2005	2006	2007	
Výnosy z poplatků a provizí	35 657	38 085	38 899	41 093	44 786	
Náklady na poplatky a provize	9 314	6 760	7 068	8 175	9 100	
Čisté výnosy z popl. a provizí	26 343	31 325	31 831	32 918	35 686	

Pramen: vlastní konstrukce (dle ČNB¹²⁴)

Podobně jako v případě Komerční banky i pro celý bankovní sektor platí, že čisté výnosy z poplatků a provizí jsou významným zdrojem bankovního zisku. Největších výnosů sice bylo dosaženo na přijatých úrocích – jejich objem v roce 2007 dosáhl téměř 156,5 mld. Kč. Po

¹²¹ Jelikož Česká národní banka ve svých statistikách neuvádí podrobnější rozdělení výnosů a nákladů z obchodování s cennými papíry, nezohledňuji tak výnosy a náklady z obchodování s derivátovými instrumenty (podobně jako v případě Komerční banky, a. s.).

¹²² Od r. 1997.

¹²³ K 31. 12. daného roku.

¹²⁴ Zdroj: [32] a [34].

zohlednění placených úroků, jejichž výše činila 71,6 mld. Kč, zjistíme úrokovou marži o hodnotě 84,8 mld. Kč.

Poplatky a provize se tak řadí na druhé místo v žebříčku nejvýnosnějších oblastí komerčních bank.

Jelikož byly čisté výnosy z poplatků a provizí bankovního sektoru vykázány ve výši přibližně 60,21 % dosaženého zisku před zdaněním¹²⁵, velkou mírou ovlivňují celkové hospodaření českých bank.

¹²⁵ Zisk před zdaněním bankovního sektoru v roce 2007 byl 59.267 mil. Kč (zdroj:[32]).

4 Vývoj mimobilančních aktivit

4.1 Vývoj potenciálních pohledávek a závazků Komerční banky, a. s.

Vývoj objemu potenciálních pohledávek a závazků Komerční banky v čase vykazuje vzestupnou tendenci. Pro předchozí období je charakteristická zvyšující se poptávka po úvěrových příslibech a kontokorentních úvěrových rámcích. Oproti roku 2000 se v roce 2006 také více než čtyřnásobně zvýšila poptávka po neplatebních zárukách.

Vývoj vybraných potenciálních závazků Komerční banky v období let 2000 až 2006 znázorňuje níže uvedená tabulka.

Tabulka č. 10: Vybrané potenciální závazky Komerční banky v letech 2000 až 2006 (v mil. Kč)

Položka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Neplatební záruky	4 768	5 523	7 541	8 633	11 976	14 088	19 706
Platební záruky	21 734	12 547	7 029	3 443	5 113	4 644	6 465
Přísliby úvěrů	15 788	15 648	13 533	13 644	14 344	10 617	13 098
Nečerpané úvěrové přísliby	18 915	15 767	23 831	20 785	20 975	24 236	33 790
Nevyčerpané kontokorentní rámce a debety běž. účtů	17 667	20 856	26 427	30 630	34 671	38 915	42 678
Budoucí možné a neodvolatelné závazky – celkem	80 801	72 112	90 623	90 278	111 018	133 271	168 282

Pramen: vlastní konstrukce (dle Výročních zpráv Komerční banky z let 2000 – 2006)

Uvedené potenciální pohledávky a závazky Komerční banky jsou vykázány podle Mezinárodních účetních standardů (IAS). V předcházejícím období, tj. do roku 2000, byla pro sestavení podrozvahy Komerční banky používána jiná metodika. Auditované výsledky v podrozvaze Komerční banky byly sestavovány podle Metodiky účetnictví českých bank (CAS). Hodnoty jednotlivých položek podrozvahy Komerční banky z roku 1998 jsou obsaženy v tabulce.

Tabulka č. 11: Podrozvaha Komerční banky v roce 1998 (v tis. Kč)

Položka	Stav
Budoucí možné závazky k plnění celkem	35 197 746
<i>v tom:</i>	
<i>a) přijaté směnky (akcepty) a indosamenty směnek</i>	0
<i>b) závazky ze záruk</i>	35 197 746
<i>c) závazky ze zástav</i>	0
Ostatní neodvolatelné závazky	21 627 639
Pohledávky ze spotových, termínových a opčních operací	237 963 173
Závazky ze spotových, termínových a opčních operací	234 207 740

Pramen: vlastní konstrukce (dle: Výroční zprávy Komerční banky za rok 1998)

4.2 Vývoj mimobilančních aktivit bankovního sektoru České republiky

Pro podrozvahové obchody celého bankovního sektoru v České republice je charakteristické, že jsou z objemově největší části tvořeny obchody s deriváty.

Objem celkového objemu podrozvahy v posledních letech neustále roste, a to především v důsledku zvyšování objemu derivátových operací. Derivátové obchody zahrnují jak obchody prováděné bankou pro klienty či pro účely vlastního obchodování bank, tak také zajišťovací obchody k uzavření otevřených pozic bank ve vztahu k podstupovaným rizikům.

Zatímco na konci roku 1996 podíl podrozvahových aktiv na celkové bilanční sumě bankovního sektoru činil pouhých 29,5 %, v následujících letech se jejich objem zvyšoval, přičemž rychlost růstu převyšovala rychlost růstu bilance. K 31. 12. 1997 představoval podíl podrozvahových aktiv na bilanční sumě 52 %. O osm let později, ke konci roku 2005, již podrozvahová aktiva značně bilanční sumu značně převyšovala. Jejich výše již činila 164 % bilančních aktiv (bilanční suma bankovního sektoru k 31. 12. 2005 dosáhla 2.954,4 mld. Kč, objem podrozvahových aktiv dosahoval 4.874 mld. Kč).¹²⁶

Struktura podrozvahových položek se postupně vyvíjí, a to směrem k čím dál většímu zastoupení derivátových operací. „Derivátové operace jsou prostředkem transformace rizika účastníků trhu. Největší část derivátových transakcí tvoří zajišťovací obchody, v naprosté

¹²⁶ Zdroj: ČNB, Bankovní dohled 2005

většině se jedná o OTC obchody.¹²⁷ V roce 1996 představovaly derivátové operace v objemu mimobilančních pohledávek zhruba 70 %. V roce 2005 se jejich podíl zvýšil až téměř k 90 procentům.

Největší podíl na obchodech s deriváty mají obchody s úrokovými nástroji (především úrokové swapy a forwardy), méně pak také operace s měnovými nástroji. Naopak v obchodech s komoditními, akciovými či úvěrovými deriváty se banky angažují pouze minimálně.

Čistá pozice z pevných termínových operací v nominální hodnotě se oproti 31. 12. 2005 zvýšila o 9,2 mld. Kč na 29,1 mld. Kč ke dni 31. 12. 2006.

Čistá reálná hodnota derivátů (tj. rozvahová položka, která lépe vyjadřuje potenciální míru rizik derivátových operací) se nadále udržuje na nízkých hodnotách.

Tabulka č. 12: Vývoj podrozvahových aktiv a pasiv bankovního sektoru¹²⁸ (v mld. Kč)¹²⁹

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Podrozvahová aktiva	1 889	2 050	2 780	3 923	3 633	3 903	4 514	4 874
Podrozvahová pasiva	1 863	2 095	2 717	3 902	3 531	3 761	4 299	4 581

Pramen: vlastní konstrukce (dle Bankovního dohledu ČNB z let 2000 až 2005)

Z údajů zveřejňovaných Českou národní bankou jsem sestavila tabulku nejvýznamnějších podrozvahových aktiv a pasiv bankovního sektoru v letech 2003 až 2007.

¹²⁷ Citace: ČNB, Bankovní dohled 2005, str. 60.

¹²⁸ V tabulce jsou obsaženy podrozvahová aktiva a pasiva bank, které měly licenci k poslednímu dni uvedeného kalendářního roku.

¹²⁹ Údaje jsou uvedeny vždy k poslednímu dni kalendářního roku.

Tabulka č. 13: Vývoj vybraných podrozvahových položek bankovního sektoru v letech 2003 až 2007 (v mil. Kč)¹³⁰

Položka	2003	2004	2005	2006	2007
Poskytnuté přísliby a záruky	503 334	485 727	582 414	685 355	843 510
z toho: poskytnuté přísliby	397 907	368 571	437 282	517 228	622 782
Pohledávky z pevných termínových operací	3 188 462	3 773 160	3 863 005	5 353 996	7 723 718
Přijaté přísliby a záruky	370 515	299 422	309 304	340 852	470 707
z toho: přijaté záruky a ručení	338 824	277 326	278 265	311 488	348 941
Přijaté zástavy	1 185 352	1 199 403	1 168 882	1 195 167	1 362 269
Závazky z pevných termínových operací	3 178 597	3 745 336	3 843 058	5 325 691	7 694 118

Pramen: vlastní konstrukce (dle ČNB¹³¹)

V podrozvahách bank mají své zastoupení také *devizová potenciální aktiva či pasiva*. Podíl devizové složky se v roce 2005 meziročně zvýšil, a to na straně aktiv o 3 procentní body, na straně pasiv o 4,8 procentního bodu. Devizová podrozvahová aktiva tak vzrostla na 1.452,4 mld. Kč, čímž tvořila 29,8 % aktiv podrozvahy, a devizová podrozvahová pasiva dosáhla objemu 1.567,6 mld. Kč, díky čemuž dosáhla 34,2 % objemu podrozvahových pasiv. Nejvýznamnější část podrozvahových deviz připadá na derivátové instrumenty, konkrétně pevné termínové operace.¹³²

4.2.1 Mimobilanční aktivity bankovního sektoru v roce 2005

Podrozvahová aktiva

Ke konci roku 2005 vykazovaly licencované banky podrozvahová aktiva ve výši téměř 4.875 mld. Kč. Tato aktiva byla z téměř 87 procent tvořena pohledávkami z derivátových operací. Druhou objemově nejvýznamnější položkou byly poskytnuté přísliby úvěrů a půjček, které se na celkových podrozvahových aktivech podílely necelými 9 procenty. Naopak nejmenší podíl

¹³⁰ V tabulce jsou zahrnuty údaje licencovaných bank vždy k poslednímu dni příslušného roku.

¹³¹ Zdroj: [37].

¹³² Zdroj: Bankovní dohled ČNB z roku 2005, str. 58.

zaujímal pohledávky z akreditivů a směnek, které nedosahovaly ani jednoho procenta celkového objemu.

Detailnější popis uvádí následující tabulka.

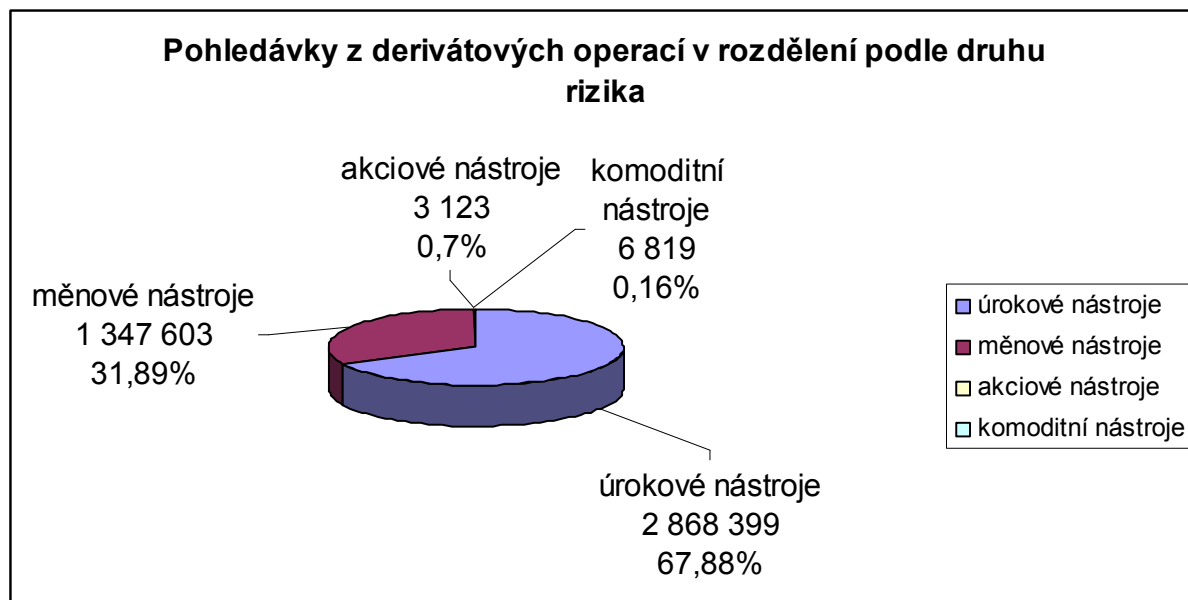
Tabulka č. 14: Podrozvahová aktiva bankovního sektoru k 31. 12. 2005¹³³

	v mil. Kč	v %
Poskytnuté přísliby úvěrů a půjček	437 282	8,97
Pohledávky ze záruk	136 135	2,79
Pohledávky z akreditivů a směnek	8 997	0,81
Pohledávky ze spotových operací	54 867	1,13
Pohledávky z derivátových operací	4 236 584	86,92
Podrozvahová aktiva celkem	4 874 865	100,00

Pramen: vlastní konstrukce (dle Bankovního dohledu ČNB za rok 2005)

Největší zastoupení v podrozvahových aktivech mají pohledávky z derivátových operací. Následující graf uvádí jejich podrobnější strukturu v rozdělení podle druhu rizika.

Graf č. 2: Pohledávky z derivátových operací v rozdělení podle druhu rizika (v mil. Kč)¹³⁴

Pramen: vlastní konstrukce (dle Bankovního dohledu za rok 2005)

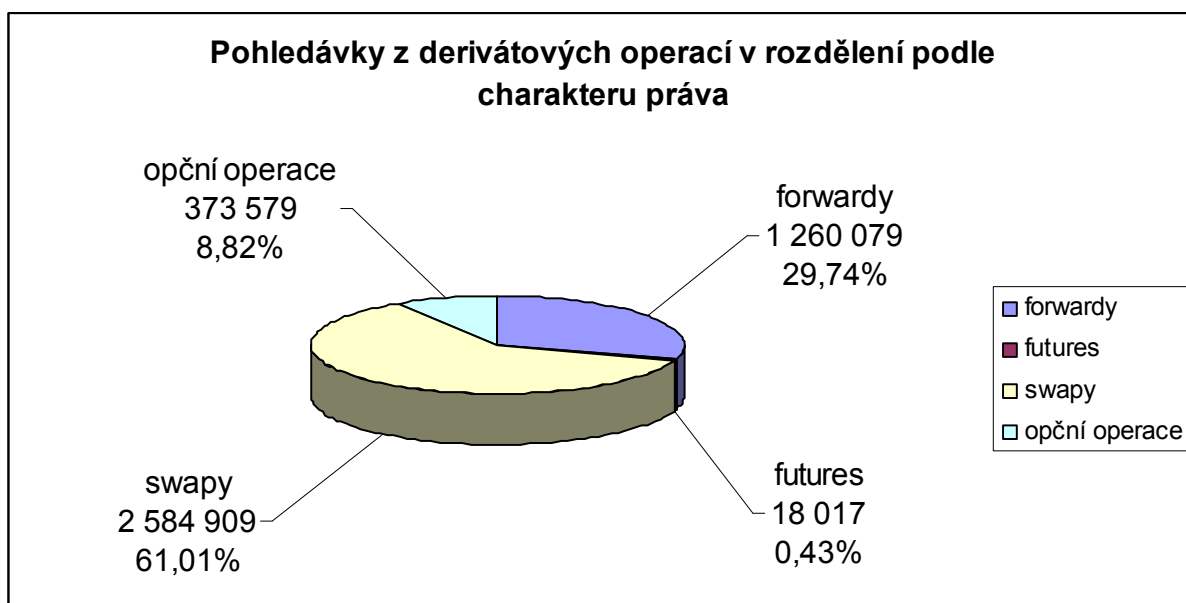
Nejvýznamnější skupinu z pohledávek z derivátových operací tvoří pohledávky z operací s úrokovými nástroji, které zaujímají téměř 67 procentní podíl. Druhou nejvýznamnější skupinu představují pohledávky z operací s měnovými nástroji (téměř 32 %).

¹³³ Banky s licenci k 31. 12. 2005.

¹³⁴ K 31. 12. 2005.

V rozdělení podle charakteru práva, který účastníkům kontraktu vyplývá, jsou pohledávky z derivátových operací tvořeny zejména pohledávkami ze swapových operací, jejichž podíl tvoří 61 %. Přibližně 30 % pak připadá na operace s forwardy. Jejich podíly jsou opět znázorněny v grafu.

Graf č. 3: Pohledávky z derivátových operací v rozdělení podle charakteru práva vyplývající z kontraktu (v mil. Kč)¹³⁵

Pramen: vlastní konstrukce (dle Bankovního dohledu za rok 2005)

Podrozvahová pasiva

Podrozvahová pasiva bankovního sektoru (zahrnujícího banky s licencí k 31. 12. 2005) dosahovala objemu 4 580 mld. Kč. Zrovna tak, jako byla podrozvahová aktiva tvořena zejména pohledávkami z derivátových operací, tak také podrozvahová pasiva měla své největší zastoupení právě s těmito instrumenty. Závazky z derivátových operací zaujímaly 92 % celkových podrozvahových pasiv. Z 6 % byly tyto závazky tvořeny ze závazků ze záruk. Podíl ostatních položek byl prakticky zanedbatelný.

¹³⁵ K 31. 12. 2005.

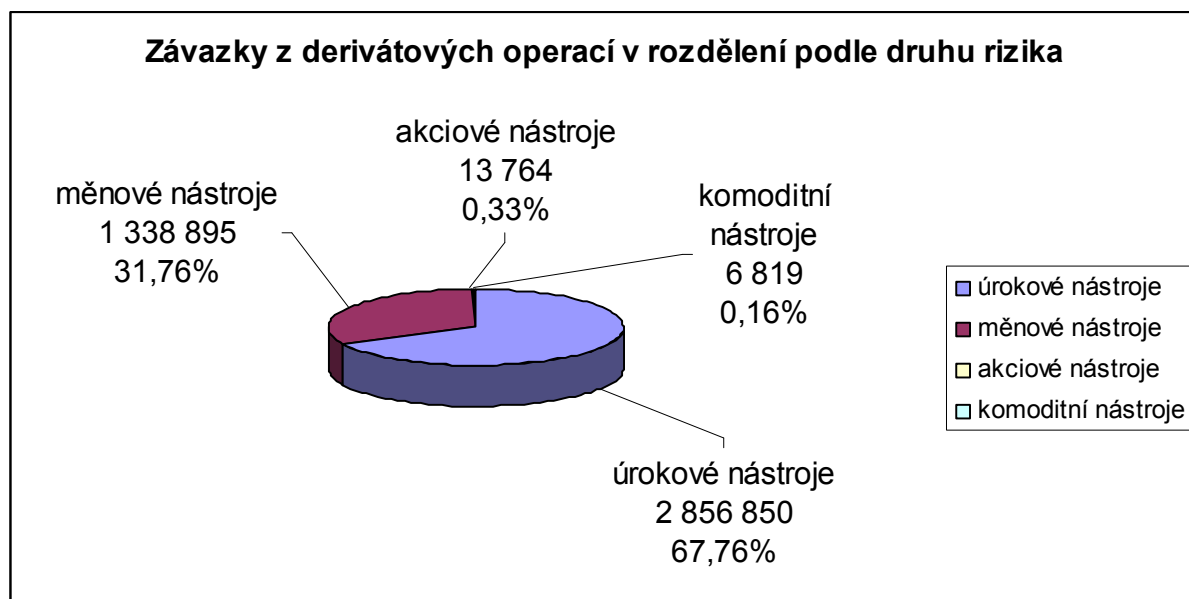
Tabulka č. 15: Podrozvahová pasiva bankovního sektoru k 31. 12. 2005¹³⁶

	v mil. Kč	v %
Přijaté přísliby úvěrů a půjček	16 676	0,36
Závazky ze záruk	278 265	6,07
Závazky z akreditivů a směnek	14 363	0,31
Závazky ze spotových operací	55 137	1,20
Závazky z derivátových operací	4 216 328	92,04
Podrozvahová pasiva celkem	4 580 770	100,00

Pramen: vlastní konstrukce (dle Bankovního dohledu za rok 2005)

Stejně jako na straně aktiv mají na straně pasiv největší zastoupení závazky z operací s úrokovými nástroji (které zaujímají přes 67 %) a v rozlišení podle charakteru práva z operací se swaps (jejichž podíl činí 61 %). Tyto skutečnosti dokládají následující grafy.

Graf č. 4: Závazky z derivátových operací v rozdělení podle druhu rizika (v mil. Kč)¹³⁷

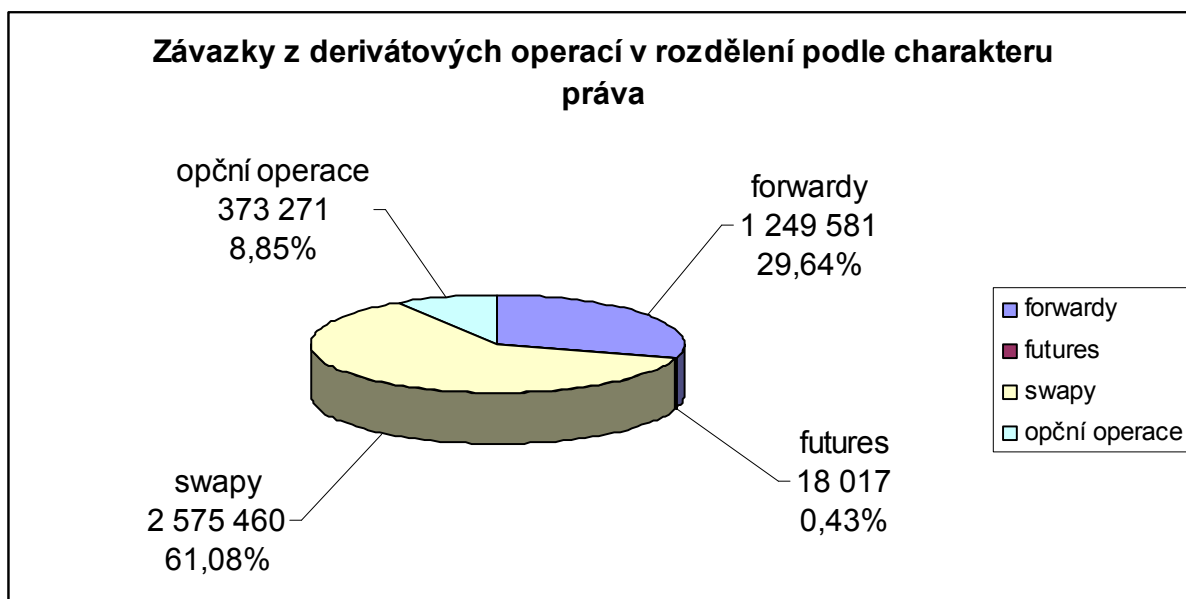

Pramen: vlastní konstrukce (dle Bankovního dohledu za rok 2005)

¹³⁶ Banky s licenci k 31. 12. 2005.

¹³⁷ K 31. 12. 2005.

Graf č. 5: Závazky z derivátových operací v rozdělení podle charakteru práva vyplývající z kontraktu (v mil. Kč)¹³⁸

Pramen: vlastní konstrukce (dle Bankovního dohledu za rok 2005)

4.3 Důvody růstu objemu mimobilančních obchodů

Objem mimobilančních položek bankovního sektoru v České republice se každoročně zvyšuje, přičemž příčiny tohoto růstu dle mého názoru plynou z různých zdrojů.

Příčiny tohoto růstu můžeme hledat mimo jiné v rostoucí volatilitě na finančních trzích a s tím rostoucí potřebě zajištění se proti rizikům. Svou roli bezesporu sehrála také transformace trhu a rozšiřující se nabídka investičních instrumentů.

Ze struktury podrozvahových položek je patrné, že jsou z převážné části tvořeny derivátovými instrumenty. Derivátové obchody banky uzavírají zejména z důvodu vyšší potřeby zajištění se proti rizikům, kterým jsou vystaveny. Jedná se zejména o rizika tržní, konkrétně riziko změny úrokových sazeb a měnových kurzů.

Dalším faktorem, který ovlivňuje výši podrozvahových aktiv a pasiv, je poptávka po určitých bankovních službách. Banky například ve větší míře poskytují úvěrové přísliby, otevírají úvěrové rámce. Je to dáno tím, že klienti bank stále více poptávají bankovní úvěry, a to též ve formě kontokorentních úvěrů či kreditních karet. Například v roce 2005 došlo k růstu krátkodobých úvěrů, za nímž „stojí především meziroční zvýšení objemu kontokorentních

¹³⁸ K 31. 12. 2005.

úvěrů, úvěrů z kreditních karet a dále krátkodobé úvěry poskytnuté nefinančním podnikům.“¹³⁹

Prudký růst platebních karet mezi bankovní klientelou od konce 90. let do roku 2005 dokládají údaje zpracované v tabulce.

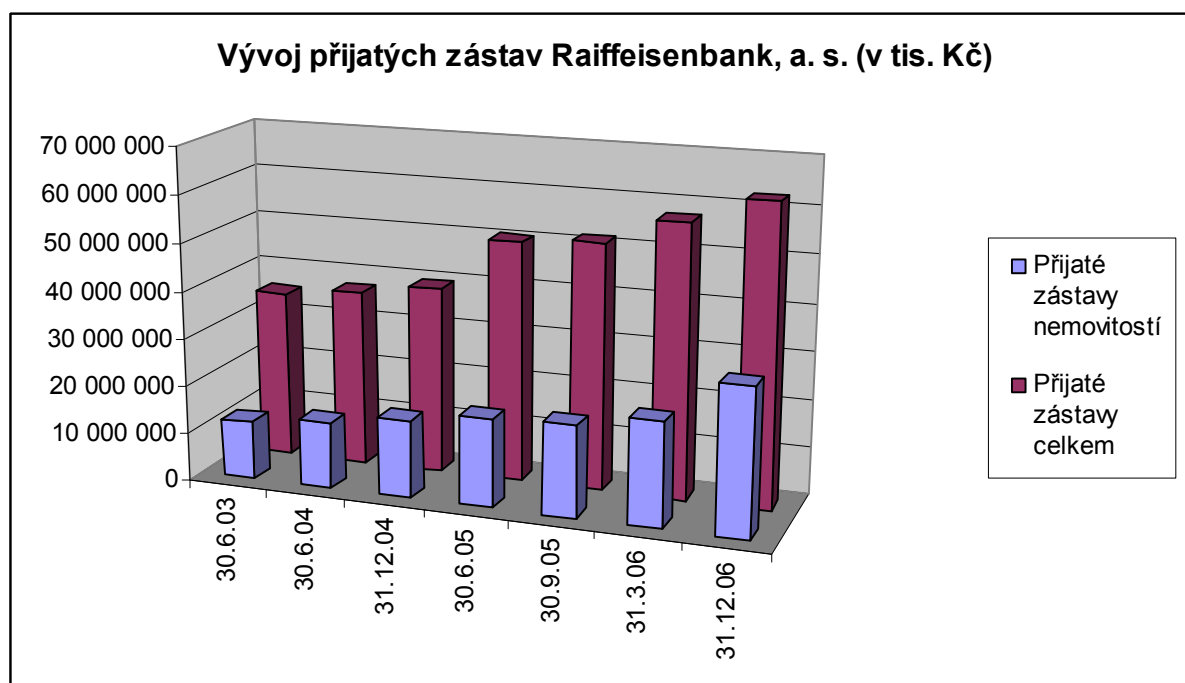
Tabulka č. 16: Vývoj počtu vydaných kreditních karet v ČR v letech 1998 až 2005 (v tis.)¹⁴⁰

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Počet vydaných kreditních karet	3,6	5,6	38,7	53,2	113,2	206,2	402,4	872,3

Pramen: vlastní konstrukce (dle Bankovního dohledu ČNB z let 2001 až 2005)

Kromě rostoucí poptávky po krátkodobých úvěrech roste také poptávka po hypotečních úvěrech¹⁴¹. Při poskytování hypotečních úvěrů banky přijímají do zástavy nemovitosti ve vlastnictví klientů. Přijaté zástavy nemovitostí v podrozvahách bank tak vykazují rostoucí trend. Jako příklad uvádím objem přijatých zástav Raiffeisenbank, a. s. (dále jen „Raiffeisenbank“).

Graf č. 6: Vývoj přijatých zástav Raiffeisenbank (v tis. Kč)¹⁴²

Pramen: vlastní konstrukce (dle [36])

¹³⁹ Citace: Bankovní dohled ČNB za rok 2005 (str. 51).

¹⁴⁰ Uvedené hodnoty představují objem přijatých zástav k příslušnému dni podle měsíční rozvahy banky.

¹⁴¹ Vývoj objemu poskytnutých hypotečních úvěrů v České republice uvádím v příloze B.

¹⁴² Uvedené hodnoty představují objem přijatých zástav k příslušnému dni podle měsíční rozvahy banky.

Zatímco ke konci červnu 2003 banka přijala nemovitostní zástavy o objemu 12,23 mil. Kč (celkové přijaté zástavy 35,322 mil. Kč), ke konci roku 2006 se jejich objem zvýšil na 30,827 mil. Kč (u celkových přijatých zástav na 62,539 mil. Kč).

Kromě zástav nemovitostí přijímá Raiffeisenbank také zástavy peněžní, zástavy cenných papírů a jiných aktiv. Jejich zastoupení v celkových přijatých zástavách je však ve srovnání se zástavami nemovitostí menší.¹⁴³

¹⁴³ Zdroj: [36].

ZÁVĚR

Mimobilanční, neboli podrozvahové, obchody bank představují budoucí potenciální či pevné pohledávky a závazky, které přímo neovlivňují rozvahová aktiva či pasiva, ale jsou uvedeny v podrozvaze banky. Přesto však bilanci banky ovlivňují, a to nepřímo přes výnosy a náklady z nich plynoucí, které pak formují hospodářský výsledek banky.

Bankovních obchodů, které by svým charakterem odpovídaly definici mimobilančních aktivit, existuje velké množství a není možné určit jejich úplný výčet. Ve své diplomové práci jsem se proto zaměřila pouze na ty nejvýznamnější.

Zdaleka ne všechny tyto aktivity je však možné účetně zachytit. Mezi mimobilanční obchody zachycené v podrozvaze patří zejména:

- *bankovní záruky, ručení či přísliby,*
- *bankovní zástavy a zajištění,*
- *správa, úschova či obhospodařování cenností,*
- *obchody s deriváty či spotové obchody.*

Kromě těchto obchodů banky nabízejí také širokou paletu služeb, které již v účetnictví postihnout nelze. Jedná se například o uskutečňování *platebního styku* nebo poskytování různých *poradenských služeb*.

Uzavíráním mimobilančních obchodů se banka vystavuje rizikům, která mohou narušit její stabilitu, rentabilitu a likviditu. Z tohoto důvodu je nutné tato rizika zohlednit, tj. identifikovat, měřit, sledovat a řídit.

Činnosti vykonávané mimobilančně se příliš neliší od činností vykonávaných bilančně. Proto také banka výkonem mimobilančních činností podstupuje srovnatelná rizika jako u činností bilančních. Tato rizika můžeme rozdělit podle opatření České národní banky č. 2 ze dne 3. února 2004 k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému banky, a to na riziko úvěrové, riziko likvidity, rizika tržní a riziko operační.

Pro analýzu řízení rizik mimobilančních aktivit v konkrétní bankovní instituci na českém bankovním trhu jsem si zvolila Komerční banku, a. s. (dále jen „Komerční banka“). Tato banka řídí rizika plynoucí z jejích mimobilančních aktivit v souladu s novou bankovní regulací Basel II, která nabyla na účinnosti ke dni 1. ledna 2008. V souvislosti se zavedením

tohoto nového opatření začala Komerční banka používat pokročilé metody výpočtu kapitálové přiměřenosti v řízení jak úvěrového, tak operačního rizika.

Komerční banka má propracovaný systém řízení rizika úvěrového (včetně úvěrového rizika finančních derivátů), operačního rizika, rizika likvidity, tržních rizik, regulatorního rizika, právního rizika a rizika environmentálního. Při řízení rizik plynoucích z podrozvahových aktiv a pasiv Komerční banka přetransformává tato aktiva a pasiva na rozvahové ekvivalenty a rizik z nich plynoucí pak řídí podobně jako u rozvahových položek. Zejména k nim vytváří rezervy, což se týká závazků ze záruk, z akreditivů a bankou odvolatelných příslibů úvěrů či rámcových obchodů. U neodvolatelných příslibů a rámcových obchodů tvoří banka rezervy podle potřeby.

Dopad mimobilančních obchodů na hospodaření banky je relativně velký. Při uvažování výnosů z poplatků a provizí a výnosů z operací s deriváty jako výnosů z mimobilančních aktivit je jejich vliv na konečnou výši hospodářského výsledku značný. V roce 2006 dosáhla Komerční banka zisku před zdaněním ve výši 11.427 mil. Kč, přičemž čisté výnosy z poplatků a provizí za služby a operace byly vykázány ve výši 62,27 % zisku před zdaněním a čisté výnosy z obchodů s derivátovými instrumenty dosahovaly úrovně do 3,4 % zisku před zdaněním.

Při analýze dopadu mimobilančních aktivit na hospodářský výsledek v rámci celého bankovního sektoru České republiky jsem došla k podobným závěrům. Čisté výnosy z poplatků a provizí bankovního sektoru dosáhly přibližně 60 % celkového zisku před zdaněním. Tímto považuji první hypotézu za potvrzenou.

Vývoj objemu mimobilančních obchodů v posledních letech vykazuje rostoucí trend. V případě Komerční banky byla suma budoucích možných a neodvolatelných závazků v roce 2006 asi dvakrát vyšší než v roce 2000.

U bankovního sektoru se objem mimobilančních obchodů také zvyšuje. Podrozvahová aktiva bankovního sektoru v roce 2005 byla přibližně 2,5krát vyšší než v roce 1998. Nejvýznamnější položkou podrozvahových aktiv a pasiv jsou derivátové instrumenty, jejichž podíl na celkových mimobilančních pohledávkách dosahoval v roce 2005 k 90 %. Jejich výše se také každoročně zvyšuje. Banky s derivátovými instrumenty obchodují jednak za účelem dosažení zisku z pohybu jejich cen, ale zejména za účelem zajištění se proti rizikům.

Důvody růstu objemu mimobilančních obchodů spatřuji ve zvyšující se potřebě zajištění se proti rizikům. Další příčinou jsou změny v klientské poptávce po bankovních službách. Jde zejména o poptávku po krátkodobých úvěrech, díky čemuž banky více poskytují úvěrové

přísliby, otevírají úvěrové rámce nebo poskytují klientům kreditní karty. Kromě krátkodobých úvěrů je v posledních letech patrná také rostoucí poptávka po dlouhodobých (hypotečních) úvěrech, v důsledku čehož banky přijímají do zástavy větší množství nemovitostí. Druhá hypotéza se tedy také potvrdila.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace:

- [1] Baloušek, R. *Bankovní účetnictví*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Bankovní institut, 1998.
- [2] Dvořák, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. 681 s. ISBN 80-720-1515X.
- [3] Jílek, J. *Finanční rizika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000. 635 s. ISBN 80-7169-579-3.
- [4] Jílek, J. *Účetnictví bank a finančních institucí 2005*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2005. 588 s. ISBN 80-247-1237-7.
- [5] Kašparovská, V. *Řízení obchodních bank – vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 339 s. ISBN 80-7179-381-7.
- [6] Petrjánošová, B. *Bankovní management*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, ESF, 1996. ISBN 80-210-1471-7.
- [7] Petrjánošová, B. *Bankovní management*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, ESF, 2004. 124 s. ISBN 80-210-3481-5.
- [8] Petrjánošová, B. *Účetnictví bank*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, ESF, 2005. 144 s. ISBN 80-2103-648-6.
- [9] Polidar, V. *Management bank a bankovních obchodů*. 2. upravené vyd. Praha: Ekopress, 1999. 450 s. ISBN 80-86119-114.
- [10] Sekerka, B. *Banky a bankovní produkty*. Praha: Profess, 1997. 532 s. ISBN 80-85235-51-X.
- [11] Ševčík, A. *Bankovníctví I*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, ESF, 2005. 144 s. ISBN 80-210-3649.

Prameny práva:

- [12] Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.
- [13] Zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech.
- [14] Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi.
- [15] Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.
- [16] Vyhláška č. 501/2002 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi, jak vyplývá ze změn provedených vyhláškami č. 473/2003 Sb., č. 545/2004 Sb. a č. 398/2005 Sb.

- [17] Vyhláška ČNB 62/2004, která stanovuje způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při opravném zúčtování.

Opatření České národní banky:

- [18] Opatření ČNB č. 2 ze dne 3. února 2004 k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému banky.
- [19] Opatření ČNB č. 6 ze dne 15. září 2004, kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností, tvorbu opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv.

Jiné zdroje:

- [20] KLIMESŠ, D. Hypernova začne prodávat peníze. Zdarma. [online]. 2006 [cit. 7. září 2006]. Dostupný na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/zivnostnik/clanek.phtml?id=231939>>.
- [21] SUM, T. Dokumentární akreditiv. [online]. 2008. Dostupný na WWW: <http://www.epravo.cz/v01/index.php3?s1=Y&s2=4&s3=3&s4=0&s5=0&s6=0&m=1&recid_cl=35644&typ=clanky>.
- [22] Jak na dokumentární akreditiv [online]. Dostupný na WWW: <http://zakony.idnes.cz/jak-na-dokumentarni-akreditiv-dk1-/podnikani.asp?c=A050905_000000_podnikani_8230>.
- [23] ANDERLE, P. Nové trendy v dokumentárním platebním styku. [online]. Dostupný na WWW: <http://bankovnictvi.ihned.cz/3-11071990-instrumentem-900000_d-3b>.
- [24] VAVROUŠEK, M. Přepážky bank prodávají stále častěji i pojištění. *Bankovnictví*, 2006, č. 4, s 22.
- [25] Dokumentární akreditiv v nabídce Citibank, a. s. [online]. Dostupný na WWW: <<http://www.citibank.cz/czech/citibusiness/czech/xfile17.htm>>.
- [26] Bezpečnostní schránky v nabídce České spořitelny, a. s. [online]. Dostupný na WWW: <http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Bezpecnostni_schranky.xml>.
- [27] Dokumentární akreditiv v nabídce Komerční banky, a. s. [online]. Dostupný na WWW: <http://www.kb.cz/cs/seg/seg4/products/documentary_letter_credit.shtml>.

- [28] Pronájem bezpečnostních schránek v nabídce Komerční banky, a. s. [online]. Dostupný na WWW: <http://www.kb.cz/cs/seg/seg1/products/safety_service.shtml>.
- [29] Elektronická zástava pohledávek v nabídce Komerční banky, a. s. [online]. Dostupný na WWW: <http://www.kb.cz/cs/seg/seg4/products/electronic_pledge.shtml>.
- [30] BAUEROVÁ, J. Basel II platí, budou další obezřetnostní pravidla? [online]. 2007. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2007/cl_07_07_0323.html>.
- [31] Modrá kniha – Platební styk v České republice. [online]. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/platebni_styk/modra_kniha/download/modra_kniha_text_2007_srpen.pdf>.
- [32] Tab. č. 4 Výkaz zisku a ztráty bankovního sektoru – 4a. [online]. 2007. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/zakl_uk_bank_sekt/ukazatele_tab04a.html>.
- [33] Výroční zprávy Komerční banky, a. s. z let 2000 až 2006. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.kb.cz/cs/com/investor/annual_reports.shtml>.
- [34] Bankovní dohled České národní banky z let 1996 až 2005. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/publikace_rz.html>.
- [35] HLAVÁČ, P. BCPP a obchodování s finančními deriváty. [online]. 2006. Dostupné na WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/bcpp-a-obchodovani-s-financnimi-derivaty/>>.
- [36] Hospodářské informace Raiffeisenbank, a. s. – údaje z období 30. 6. 2003 až 31. 12. 2006. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.raiffeisenbank.cz/default.aspx?section=344&server=1&article=328>>.
- [37] Tab. č. 3 Podrozvahové aktivity bankovního sektoru. [online]. 2007. Dostupný na WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/zakl_uk_bank_sekt/ukazatele_tab03.html>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Podíl jednotlivých druhů vydaných bankovních karet na jejich celkovém objemu v ČR (v %)	21
Graf č. 2: Pohledávky z derivátových operací v rozdělení podle druhu rizika (v mil. Kč)	60
Graf č. 3: Pohledávky z derivátových operací v rozdělení podle charakteru práva vyplývající z kontraktu (v mil. Kč)	61
Graf č. 4: Závazky z derivátových operací v rozdělení podle druhu rizika (v mil. Kč)	62
Graf č. 5: Závazky z derivátových operací v rozdělení podle charakteru práva vyplývající z kontraktu (v mil. Kč)	63
Graf č. 6: Vývoj přijatých zástav Raiffeisenbank (v tis. Kč).....	64

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Riziko likvidity podrozvahových aktiv a pasiv Komerční banky (v mil. Kč)....	43
Tabulka č. 2: Úrokové riziko podrozvahových aktiv a pasiv Komerční banky (v mil. Kč).....	44
Tabulka č. 3: Finanční deriváty Komerční banky vykazované jako deriváty k obchodování v nominálních hodnotách (v mil. Kč)	45
Tabulka č. 4: Finanční deriváty Komerční banky vykazované jako deriváty zajišťovací v nominálních hodnotách (v mil. Kč)	46
Tabulka č. 5: Potenciální pohledávky a závazky Komerční banky (v mil. Kč)	48
Tabulka č. 6: Potenciální pohledávky a závazky Komerční banky dle kategorií klientů (v mil. Kč)	49
Tabulka č. 7: Výnosy z mimobilančních aktivit v Komerční bance v roce 2006 (v mil. Kč) ..	53
Tabulka č. 8: Vybrané podílové ukazatele.....	53
Tabulka č. 9: Vývoj výnosů a nákladů z poplatků bankovního sektoru (v mil. Kč)	54
Tabulka č. 10: Vybrané potenciální závazky Komerční banky v letech 2000 až 2006 (v mil. Kč)	56
Tabulka č. 11: Podrozvaha Komerční banky v roce 1998 (v tis. Kč).....	57
Tabulka č. 12: Vývoj podrozvahových aktiv a pasiv bankovního sektoru (v mld. Kč)	58
Tabulka č. 13: Vývoj vybraných podrozvahových položek bankovního sektoru v letech 2003 až 2007 (v mil. Kč)	59
Tabulka č. 14: Podrozvahová aktiva bankovního sektoru k 31. 12. 2005	60
Tabulka č. 15: Podrozvahová pasiva bankovního sektoru k 31. 12. 2005.....	62
Tabulka č. 16: Vývoj počtu vydaných kreditních karet v ČR v letech 1998 až 2005 (v tis.)...	64

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Výnosy z mimobilančních aktivit Komerční banky v letech 1998 až 2006 (v mil. Kč)

Příloha B: Vývoj poskytnutých hypotečních úvěrů v České republice v letech 2002 až 2007

PŘÍLOHA A

Příloha A: Výnosy z mimobilančních aktivit Komerční banky v letech 1998 až 2006 (v mil. Kč)

Položka	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Zisky z poplatků a provizí:									
Čisté poplatky a provize	4 627	4 350	7 181	8 394	8 320	8 711	8 886	8 718	8 691
Čisté poplatky a provize za služby a operace	NA	NA	NA	5 990	6 484	7 129	7 433	7 123	7 116
Zisky z obchodů s derivátovými instrumenty:									
Čistý realizovaný a nerealizovaný zisk/ztráta z derivátů na CP	NA	NA	NA	40	-84	-5	158	-4	198
Čistý realizovaný a nerealizovaný zisk/ztráta z úrokových a úvěrových derivátů	NA	NA	NA	-15	-15	59	-141	-181	127
Čistý realizovaný a nerealizovaný zisk/ztráta z obchodování s komoditními deriváty	NA	NA	NA	2	2	2	3	9	4
Čistý realizovaný a nerealizovaný zisk/ztráta z měnových finančních derivátů, ze spotových operací s cizí měnou a přepočtu cizoměnových pohledávek a závazků	NA	NA	NA	430	979	620	606	610	388
Čistý zisk/ztráta z finančních operací	NA	NA	NA	1 521	1 433	708	636	780	961
Ostatní ukazatele:									
Čisté provozní výnosy	23 297	20 390	21 805	23 809	22 597	21 844	22 717	23 392	24 631
Zisk/ztráta před zdaněním	-9 536	-9 758	-2	3 411	11 271	13 283	13 155	11 790	11 427
Čistý zisk/ztráta	-9 546	-9 782	-19	2 532	8 763	9 262	9 302	9 148	8 747

Pramen: vlastní konstrukce (dle výročních zpráv Komerční banky z let 1998-2006)

PŘÍLOHA B

Příloha B: Vývoj poskytnutých hypotečních úvěrů v České republice v letech 2002 až 2007

	Počet HÚ celkem (ks)	Smluvní jistina celkem (tis. Kč)
Rok 2002		
Občané	21 002	22 532 310
Podnikatelské subjekty	430	6 543 409
Municipality	113	1 234 448
<i>Celkem</i>	<i>21 545</i>	<i>30 310 167</i>
Rok 2003		
Občané	31 478	36 212 394
Podnikatelské subjekty	626	10 580 917
Municipality	61	803 636
<i>Celkem</i>	<i>32 165</i>	<i>47 596 947</i>
Rok 2004		
Občané	40 985	51 959 481
Podnikatelské subjekty	774	15 490 896
Municipality	56	675 628
<i>Celkem</i>	<i>41 815</i>	<i>68 126 005</i>
Rok 2005		
Občané	51 026	72 068 812
Podnikatelské subjekty	1 323	25 624 119
Municipality	39	627 468
<i>Celkem</i>	<i>52 388</i>	<i>98 320 399</i>
Rok 2006		
Občané	67 344	100 839 687
Podnikatelské subjekty	1 807	39 407 635
Municipality	38	412 458
<i>Celkem</i>	<i>69 189</i>	<i>140 659 780</i>
Rok 2007		
Občané	83 344	142 288 921
Podnikatelské subjekty	2 383	41 485 900
Municipality	30	278 128
<i>Celkem</i>	<i>85 757</i>	<i>184 052 949</i>

Pramen: vlastní konstrukce (dle údajů Ministerstva pro místní rozvoj¹⁴⁴)

¹⁴⁴ Hypoteční úvěry za roky 2002 až 2007. [online]. Dostupný na WWW: <http://www.mmr.cz/uploads/MMR_Temata/BYTOVA_POLITIKA/Statistiky_Analyzy_BP/Hypoteky_2007/080125_HU_2002_2007_struktura_01.pdf>.